

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

***Функціональні особливості лексико-семантичного поля «Україна» в
англомовних та україномовних медіа***

Допущено до захисту «_____» _____ 2021 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:
студ. групи ПРм.-01
Кучерук Олександра Олександрівна

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц.
Медвідь Олена Миколаївна

Суми, 2021

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	8
1.1 Специфіка та напрямки розвитку соціолінгвальної науки	8
1.2 Теоретичні засади системно-функціональної лінгвістики та основних напрямків її розвитку.....	13
1.3 Публіцистичний дискурс як комплексна система впливу на реципієнта	19
1.4 Тракткування лексико-семантичного поля та його структурних особливостей	24
РОЗДІЛ 2 СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ АТРИБУТИВНИХ ОДИНИЦЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «УКРАЇНА» (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ВИДАННЯ «NEW PATHWAY»)	30
2.1 Кількісний аналіз атрибутивних елементів лексико-семантичного поля «Україна» (на матеріалі англомовних та україномовних статей газети «New pathway»).....	30
2.2 Семантико-контекстуальний підхід до аналізу атрибутивних одиниць лексико-семантичного поля «Україна» (на матеріалі англомовних та україномовних статей газети «New pathway»).....	35
РОЗДІЛ 3 МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ЛСП ТА ФСП В МЕЖАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	47
3.1 Особливості перекладу англомовної та україномовної публіцистики. Функціонування ЛСП і ФСП в перекладі.....	47
3.2 Функціональний підхід до навчання перекладу на матеріалі англомовних та україномовних медіа	52
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
SUMMARY.....	Помилка! Закладку не визначено.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

1. ФСЛ – системно-функціональна лінгвістика
2. ФСП – функціонально-семантичне поле
3. ЛСП – лексико-семантичне поле

ВСТУП

В сучасному глобалізованому суспільстві потреба в отриманні та обміні інформацією стала однією з причин стрімкого розвитку медіа індустрії. Наразі становища глобальної людської спільноти та мовної картини світу не просто пов'язані, а безперервно впливають один на одного, стимулюючи взаємну еволюцію. ЗМІ тепер мають владу не лише транслювати новини, а й формувати їх; не лише інформувати, а й маніпулювати світосприйняттям аудиторії, адже мова – це високо адаптивний та контекстуально чутливий засіб комунікації, який значною мірою формується під впливом зовнішніх факторів. Це найефективніше реалізується у публіцистичному дискурсі, адже для поширення необхідної думки в ньому використовується лексико-семантичне поле певного явища чи поняття (набір лексично закріплених за ним образів).

Україна – це держава з великим потенціалом, реалізувати який допоможе правильно сформований образ як в очах громадян, так і на міжнародній арені, а найефективнішим засобом для цього є періодичні публіцистичні видання. При цьому важливо брати до уваги принципи відмінності англomовних та україномовних медіа, адже лише дотримання функціональних особливостей семантичного поля конкретної мови може гарантувати досягнення мети комунікації.

Актуальність дослідження пов'язана з тяжінням мовної науки до антропоцентризму та її прагненням аналізувати вплив комплексу емпіричних та когнітивних чинників на функціонування різнорівневих лексичних одиниць у порівнюваних мовах.

Наукову базу складають доробки Х. Каррі, Г. Красовської, В. Лабова, Ф. де Соссюра, Д. Хаймса, Дж. Фішмана у сфері соціолінгвістики, напрацювання Д. Бенкса, О. Бондарка, С. Томпсона, Дж. Р. Ферта, М. Халлідея у напрямку функціоналізму та функціональної граматики, праці Т. ван Дейка, М. Беднарк,

Ю. Омельчук, М. Желтухіної стосовно публіцистичного дискурсу та роботи Д. Гіраертса, К. Еліха, С. Швачко, К. Близнюк, Л. Афанасьєвої, в яких вони розкривають питання лексико-семантичного поля та його особливостей.

Предметом дослідження є системно-функціональний підхід у дослідженні соціолінгвального компонента лексико-семантичного поля «Україна», що визначається на матеріалах англomовних та україномовних статей вітчизняних та закордонних періодичних видань, які, в свою чергу, є **об'єктом** даного дослідження.

Матеріалом дослідження слугували статті онлайн-газети «New Pathway», доступні для ознайомлення на офіційному сайті періодичного видання українською та англійською мовами.

Метою нашого дослідження є аналіз впливу соціальних та геополітичних факторів різних спільнот на квантитативний і квалітативний склад лексико-семантичного поля «Україна» в контексті англomовної та україномовної публіцистики.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення наступних **завдань**:

- з'ясувати особливості функціонування та розвитку соціолінгвістичної науки, системно-функціональної лінгвістики й публіцистичного дискурсу;
- розтлумачити сутність понять *лексико-семантичного поля* і *функціонально-семантичного поля*, їх структури та елементів;
- проаналізувати англomовні та україномовні періодичні видання;
- окреслити структурні елементи лексико-семантичного поля «Україна» в їх контексті;
- визначити вплив соціокультурних факторів на прагматику повідомлення у виданнях відповідних мов;
- пояснити принципову відмінність україномовної та англomовної публіцистики та її значення під час перекладу;

- обґрунтувати доцільність використання лексико-семантичних полів у процесі перекладу текстів публіцистичного дискурсу;
- розробити вправи для ознайомлення студентів з функціональними особливостями ЛСП та для їх імплементації в перекладацький процес.

Методологічна база включає в себе: 1) методи аналізу та синтезу (систематизують та впорядковують теоретичну базу дослідження); 2) описовий метод (допомагає інтерпретувати та узагальнити мовні одиниці); 3) метод вибірки (служує компонуванню необхідного емпіричного матеріалу); 4) метод зіставного аналізу (сприяє встановленню спільного та відмінного у структурі лексико-семантичних полів); 5) метод аналізу словникових дефініцій (виокремлює типи значень одиниць та встановлює різницю між ними); метод кількісного аналізу (допомагає визначити частотність вживання лексеми в конкретному полі).

Соціолінгвальний підхід до аналізу англійського та українського варіантів лексико-семантичного поля «Україна» дозволить встановити основні сфери, яких торкається видання для формування образу України у світі. Ці результати мають **практичну значимість** для подальших розвідок у сфері прагмалінгвістики, етнолінгвістики, практики перекладу англійської мови, політології, психології мас тощо. Крім того, включення контексту до аналізу лексико-семантичного поля дає поштовх для детальнішого дослідження теорії функціонально-семантичних полів та специфіки їх функціонування в межах українсько-англійської мовної пари.

Наукова новизна роботи полягає у зіставному аналізі структури та семантики лексико-семантичного поля «Україна» в україномовних та англійськомовних статтях видання «New pathway»; дослідженні впливу соціального чинника на функціонування атрибутивних одиниць даного поля в українській та англійській мовах; розробленні вправ, що обґрунтовують важливість вивчення лексико-семантичних і функціонально-семантичних полів для здійснення адекватного та якісного перекладу.

Апробація. Результати дослідження теоретичного аспекту даної роботи висвітлюються у тезах «Лексико-семантичне поле публіцистичного дискурсу», що були надруковані в межах ІХ Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників «Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства», яка відбулася 15–16 квітня 2021 року в Сумському державному університеті. Безпосередньо процес дослідження та його результати описуються у статті «Соціолінгвальний аспект функціонування лексико-семантичного поля «Україна» в публіцистичному дискурсі», надрукована в колективній монографії «New horizons of philological science» у Ризі 2021 року.

Кваліфікаційна робота **складається з** переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, чотирьох підрозділів у складі першого розділу, двох підрозділів у складі другого розділу, двох підрозділів у складі третього розділу, висновків, списку використаної літератури, списку ілюстративних матеріалів та резюме. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 77 сторінок, з них використаних джерел – 10 сторінок. Перший розділ є теоретичною базою для проведення дослідження і включає у себе інформацію про специфіку науки соціолінгвістики та системно-функціональної лінгвістики; про характеристику публіцистичного дискурсу; про особливості трактування понять *лексико-семантичне поле* і *функціонально-семантичне поле* та їх структуру й елементів. Другий розділ включає кількісний аналіз структурних елементів лексико-семантичного поля «Україна» на матеріалах англійських та українських статей канадського видання «New pathway», наочне пояснення впливу соціолінгвального компоненту на їх функціонування та на прагматичний потенціал повідомлень загалом. Третій розділ містить інформацію про особливості перекладу публіцистичних текстів, про потенційні складнощі перекладу українських та англійських статей; наводяться приклади завдань з використанням лексико-семантичних та функціонально-семантичних полів під час перекладу англійської та української публіцистики, а також методичні рекомендації щодо їх проведення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

1.1 Специфіка та напрямки розвитку соціолінгвальної науки

Вивчення структури мов і того, як вони характеризують певну групу людей увійшло у сферу наукових інтересів мовознавців приблизно з кінця ІХХ століття, а швейцарський філософ Фердинанд де Соссюр зробив фінальний внесок у виникнення нового підходу до вивчення мов. На його думку, новий напрямок мав зосереджуватись на самій системі мови, а не на слові чи комунікативних можливостях мови. Базисом для такого підходу Соссюр визначав поняття *відмінності (différence)*, тобто вважав, що форми та структурні елементи мови набувають значення та функціонують не ізольовано, а у диференційних відношеннях один стосовно одного [38, с. 9]. Таким чином він виокремив дві сторони мови: суспільну (*langue*) та індивідуальну (*parole*).

Вперше термін соціолінгвістика ще у 1939 році вжив американський науковець Томас Калан Ходсон у своїй статті «Соціолінгвістика в Індії» [38, с. 7], але у самостійну науку зі власними методами, теоріями та завданнями це поняття виокремилось лише наприкінці 1960-х років. Шукаючи витоки наукового функціонування даного терміну в лінгвістичній спільноті, необхідно згадати американського розвідника Х. Каррі, який у 1952 році надав соціолінгвістиці безпосередньо наукове значення. Незважаючи на це, справжнім джерелом наукової соціолінгвістичної думки були терени Європи. Саме представники Празького гуртка у 1929 році першими окреслили наукове поле функціонування соціолінгвістики. Вони приділяли значну увагу відносинам між внутрішньомовними та позамовними (соціальними) структурами. Наприклад, їх

представники стверджували, що можна виокремити мовні спільноти відштовхуючись від опису наявних у них фонем, оскільки у кожній спільноті їх набір унікальний. Такий хід думок був переосмислений Е. Сепіром та Б. Уорфом у гіпотезу Сепіра-Уорфа. Вона постулює, що суспільство кодує певні концепції як необхідні, просто надаючи їм специфічного мовного вираження. В той же час, це кодування не обмежує міжмовну комунікацію, оскільки для пояснення кожної вербалізованої концепції можна використати аналогії, метафори та інші стратегії перекладу [38, с. 9–10].

Д. Хаймс загалом виокремлює три підходи до вивчення соціолінгвістики [45, с. 68–70]:

1) Соціальний і лінгвістичний: вчені вирішують соціальні проблеми, які пов'язані з мовою, але які не розглядаються як виклик існуючій лінгвістиці; доробкам не вистачає теоретичного обґрунтування, або вони розглядають проблеми загальної лінгвістики.

2) Соціально-реалістичний: вчені розширюють поняття та кидають виклик загальній лінгвістиці, відштовхуючись від дійсних даних про мовну спільноту; доробки відрізняються тематичною варіативністю та аргументованістю наведених теорій.

3) Соціально обумовлений: вчені зважають як на референтне, так і на соціально зумовлене значення мови, а також розглядають мову як частину комунікативної поведінки та соціальної дії.

Як напрямок мовознавства соціолінгвістика розглядається порівняно недавно, тому фахівці у своїх розвідках використовують різні назви для позначення цього поняття: соціологічне мовознавство, лінгвістична соціологія, соціологія мови тощо (у працях Дж. Фішмана, Б. Головіна, У. Брайта та ін.). Найбільш релевантними наразі є терміни соціальної лінгвістики та безпосередньо соціолінгвістики. [9, с. 112]. Серед вчених також ведеться дискусія стосовно диференціації понять соціолінгвістики та соціології мови. Розглянемо детальніше трактування вище

згаданих понять різними дослідниками та їх підходи до розуміння соціолінгвістичної науки в цілому.

Тлумачення соціолінгвістики за англійським науковцем Р. Хадсоном є найдоречнішим, оскільки воно заперечує її ідентичність з соціологією мови. Науковець зауважує, що «соціологія мови досліджує суспільство і його взаємозв'язок з мовою, тоді як соціолінгвістика досліджує мову та її співвіднесеність зі суспільством». [цит. за: 9, с. 113]. Тобто, якщо перша має на меті отримати інформацію про соціум, застосовуючи при цьому мовну базу даних, то друга прагне звернути увагу на певні мовні явища через вивчення суспільства. На сьогоднішній день науковці дійшли спільного висновку стосовно головної різниці між цими термінами: соціолінгвістика – це галузь мовознавства, яка використовує соціальні умови для вивчення мовних явищ; соціологія мови – це міждисциплінарна галузь, яка суміщає лінгвістичний матеріал з цілями та методами соціологічної науки [25, с. 18].

У розумінні В. Брицина соціальна лінгвістика це «мовознавча галузь, що досліджує соціальні сторони розвитку мови, синхронію та діакронію її суспільних функцій, а також систему інтеракції суспільства і мови» [25, с. 13].

Поле наукових інтересів української соціолінгвістики (П. Кочерган, Н. Мечковська) охоплює здебільшого мовну особистість як репрезентера окремої спільності, а її завдання полягають у критичному розгляді та відтворенні мовної ситуації, вивченні варіантів мовної реалізації та їх комунікативного потенціалу, шляхів та перспектив державного впливу на мовну ситуацію [17, с. 24].

В. Лабов, один із зачинателів модерної соціолінгвістичної науки, говорить про неї, як про науку, котра розглядає «мову в її соціальному контексті» [50, с. 30–33]. Мається на увазі, що соціолінгвісти концентрують увагу на використанні мови у межах певного виокремленого суспільства, а не на мові як такій, не на її структурних особливостях. Водночас велику вагу мають всі фактори, які якоюсь мірою можуть вплинути на функціонування мови. До переліку можна включити як

показники та особливості учасників комунікації, так і характерні риси визначеного мовленнєвого акту [17, с. 24].

Дж. Фішман пропонує наступні дистинктивні риси сучасних мовних розвідок із залученням соціального аспекту: 1) системність; 2) чіткість та логічність акумулювання даних; 3) квантитативний аналіз результатів; 4) взаємозв'язок лінгвістичних та соціологічних елементів у мовному вивченні [42, с. 22]. Г. Красовська, П. Сигеда, В. Ярцева та Я. Божко [17; с. 4] у своїх працях класифікують напрямки розвитку соціолінгвістики за темпоральною ознакою та за масштабом. Темпорально ними виокремлюються синхронічна та діахронічна соціолінгвістики; за масштабом – мікро- та макросоціолінгвістика.

Необхідно зазначити, що хоча синхронія та діахронія соціолінгвістичної науки і стосуються часової змінної, вони більше не тотожні аналогічним поняттям введеними Ф. де Сосюром. Синхронічна соціолінгвістика спрямована на вивчення не лише взаємин між мовою та суспільством, а й процесів, які уможливають ці причинно-наслідкові зв'язки. Тобто вона досліджує, як суспільні явища впливають на інтенцію учасників комунікації та якою мірою це впливає на вибір лексичних одиниць в конкретній ситуації. Діахронічний напрямок соціолінгвістики розглядає історію розвитку мови в тісному взаємозв'язку з історією формування та розвитку суспільства [17, с. 143–149].

Об'єктом вивчення макросоціолінгвістики є процеси та відносини в мові, які відбуваються у суспільстві в цілому (держава, регіон) або у значних за масштабами соціальних спільнотах, що мають якусь спільну соціальну ознаку (етнічна група, діаспора, професійне об'єднання, верства чи прошарок населення) [5, с. 17]. Мікросоціолінгвістика досліджує специфіку функціонування мови в межах невеликих соціальних груп (команда, сім'я тощо). Виокремлення цього напрямку зумовлене мінливістю закономірностей, характерних для спільностей макрорівня: вони можуть набути нових характеристик, або взагалі втратити значимість.

Як і будь-яка наука, соціолінгвістика використовує типові для неї термінологічні одиниці: мовна ситуація, мовна політика, мовна спільність, соціальний фактор, комунікативна компетенція та ін. У нашій роботі розгляд поняття мовної спільності викликає особливий інтерес. Мовну спільність можуть сформувати люди, які мають спільні культурні, економічні та суспільно-політичні зв'язки, і які певною мірою підтримують контакт один з одним або єдиною мовою, або низкою мов, поширених у цій спільноті. На основі цього до мовної спільності можна віднести як громадян цілої країни, так і її діаспору, що не має територіальної єдності.

Отже, соціолінгвістика – це напрямок мовознавчої науки, який досліджує функціонування мов у нерозривній єдності з суспільними явищами. Вона вивчає вплив мови на існування та розвиток соціуму, а також моделює наслідки різних суспільних та культурних явищ на мову. Однією з головних особливостей соціолінгвістики є її взаємодія з реальними людьми, як джерелом мовних виражень, а не з ідеальною мовною структурою. Саме тому практичне обґрунтування теорії та аналіз даних вимагає врахування всіх можливих соціологічних змінних певної мовної спільності або ж виокремлення в ній ключових факторів. Переосмислення дихотомії Ф. де Соссюра призвело до виникнення науки прагматики, на основі якої було розроблене поняття комунікативної компетенції, що, в свою чергу, підвищило інтерес до природи спілкування та теорії дискурсу як поєднання мовної практики та позамовних явищ. В цілому, соціолінгвістику можна розглядати як прикладну науку, тому що вона застосовує лінгвістичні теорії, методи та ідеї в контексті соціальних ситуацій. Водночас, соціолінгвістичні розвідки сприяли виникненню нових понять та напрямків лінгвістики, зокрема системно-функціональної лінгвістики, функціональної граматики та теорії функціонально-семантичних полів.

1.2 Теоретичні засади системно-функціональної лінгвістики та основних напрямків її розвитку

Мова – це незвичний феномен, для вивчення якого не розроблено єдиного підходу. Вона одночасно слугує засобом та набором правил для комунікації, існує як абстрактне явище, котре стимулює мисленнєві процеси в мозку та функціонує як самодостатня система з власними цілями. Подібна різноплановість стала причиною розвитку різноманітних напрямків мовознавчої науки. Проте лише одночасне залучення доробків широкого спектру лінгвістичних шкіл сприятиме розробці універсальної теорії, яка б охоплювала всі мовні прояви. На даному етапі розвитку лінгвістичної науки найближчим до формування такої метатеорії є напрямок системно-функціональної лінгвістики (СФЛ).

Виникнення СФЛ традиційно датується 1930–1950 рр.. і пов'язане з анти-дуалістичним підходом до вивчення мови, розробленим британським вченим Дж. Р. Фертом. Він стверджував, що у своїй сутності мову необхідно розглядати як контекстуалізовану дію для соціальних та індивідуальних цілей [33, с. 14]. Таким чином, в якості основних об'єктів дослідження лінгвістики виступали конкретні контексти, але до уваги не брались ситуація в суспільстві чи світогляд людей, які, очевидно, були учасниками даних контекстів.

В сучасному розумінні СФЛ розглядається як прикладна теорія, оскільки досліджує мову з перспективи засобу комунікації, ефективного функціонування якого забезпечує порозуміння різних спільнот. Оскільки функціоналізм пов'язує поняття значення та функції з поняттям форми, він протиставляється теорії А. Чомскі про самостійність форми і, одночасно, переконанням Л. Блумфілда про неспроможність лінгвістики аналізувати значення [30, с. 72]. Величезне значення для розвитку СФЛ також мала Празька школа функціоналізму та виникнення Міжнародного товариства функціональної лінгвістики [56, с. 150–151].

Майкл Халлідей, один із найвідоміших представників СФЛ, розглядав мову у репрезентації висловлювань і тексту та виокремлював одночасне виконання нею трьох функцій: взаємодії між людьми, розмови про світ і наш досвід у ньому, створення цілісного дискурсу. Ця ідея є ключовою концепцією СФЛ, яка тлумачить мову як масивну мережу взаємопов'язаних систем вибору, позначаючи «системність», і як значеннево орієнтоване утворення, позначаючи «функціональність» [35, с. 110].

Функціональність СФЛ простежується у двох аспектах. По-перше, вона стосується способів, за допомогою яких різні частини мови взаємно функціонують, щоб забезпечити ресурси для змістовної комунікації. По-друге, йдеться про те, як мова функціонує в суспільстві як засіб спілкування. Різноманітні лінгвістичні теорії також часто межують з іншими дисциплінами, тому з цієї перспективи можна говорити про взаємозв'язок СФЛ з соціологією.

Під систематичністю мається на увазі зв'язок з системами, які, в свою чергу, постають як мережа виборів, доступних мовцеві. Під час створення мови рух системою відбувається зліва направо, і фінальний вибір у цій складній системі – це вибір окремих слів, які й формують конкретне повідомлення. Наприклад, формування мовного фрагменту на етапі вибору іменника вимагає обирати між злічуваним та незлічуваним. Зупинившись на першому, далі постає вибір між одністю та множиною. Таким чином виникає мінісистема [32, с. 2].

Більшість мовних теорій розрізняють граматику мови та перелік слів цієї мови (її «лексикон»). В СФЛ лексикон власне є частиною граматики, а не окремим елементом. Вибір окремого слова – це остаточний вибір із низки граматичних варіантів, тому зазвичай вживається термін «лексикограматика» [34, с. 3]. Вона забезпечує функції, за допомогою яких повідомлення виражається в усній чи писемній формі. В деякому сенсі це частина мови, яку найлегше прослідкувати, але вона призначена лише для вираження значення. Значення повідомлення (його семантика) функціонує трьома різними способами, які охрещені «метафункціями»

і оперують на рівні речення. Кожна з них наявна в будь-якому реченні і має ідентичну з іншими метафункціями важливість [33, с. 42–43].

Ідеаційна метафункція має відношення до того, як речення репрезентує світ з точки зору процесу, його учасників і, інколи, обставин, в яких даний процес відбувається. Халлідей проводить асоціації з репрезентативною функцією Бюлера та поняттям семантичної структури в доробках Празької школи. Ця метафункція поєднує в собі дві загальні функції мови: емпіричну та логічну.

Для міжособистісної метафункції ключовими є встановлені мовцем відносини. Мова використовується в ролі соціальної дії, щоб отримати чи запропонувати інформацію, скеровувати поведінку інших тощо. Існує два типи відносин: між мовцем та реципієнтом інформації, між мовцем та повідомленням яке він транслює [35].

Текстова (дискурсивна) метафункція стосується способу структурування повідомлення і характерна для природніх мов. Вона дозволяє організувати інформацію залежно від оцінки мовцем її спрямованості та цінності, зважаючи на її зв'язок з попереднім дискурсом, з позатекстовим контекстом чи останніми новинами. Одним з основних факторів, що впливають на структуру речення, є елемент, котрий мовець обирає в якості відправної точки – тема повідомлення [32, с. 4].

Мова не генерується самостійно, а виникає під впливом її контексту. Після цього вона стає його частиною, тим самим змінюючи первинний контекст, в якому вона сформувалась. Таким чином, існує постійна взаємна система модифікацій між мовою та контекстом в якому вона створюється. В межах СФЛ безпосередній контекст (або «регістр») розглядається в трьох термінах: поле, тенор та мода. Поле – це поточна діяльність, частиною якої є мова. Тенор – це відносини між мовцем та тими з ким від комунікує. Мода – це форма транслювання повідомлення (усна, письмова, жестова) [32, с. 5].

Перевага системно-функціонального підходу полягає перш за все в тому, що він дозволяє досліджувати мовні явища не лише з перспективи їх внутрішньої структури, але і в сфері їх функціонування та зв'язку з оточуючим середовищем [52, с. 86]. Даний підхід дозволяє вивчати мову в її конкретній реалізації, в дії, а також досліджувати засоби передачі екстралінгвістичних явищ та ситуацій. Застосування системно-функціонального підходу є також вдалим рішенням і для природніх засобів спілкування, коли різні лінгвістичні засоби використовуються у своєму нерозривному зв'язку.

Досліджуючи СФЛ науковці виокремлювали відмінні одні від одного об'єкти, розвивали власні теорії та підходи для їх тлумачення, зосереджувались на відповідних мовних явищах, завдяки чому виникли різні течії функціоналізму. Представники британського напрямку, наприклад, переконані, що лінгвістика повинна описувати актуальні реальні речення з багатьма функціями і при цьому дозволяється не звертати особливу увагу на глибинну структуру [35, с. 72].

Американські ж функціоналісти (Дж. Ніколс, С. Томпсон, Р. Д. Ван-Валін та ін.) вважали, що формоутворення відбувається безпосередньо під час функціонування мови, а оскільки сполучення «мова в дії» тлумачить поняття дискурсу, то і мовні явища мають розглядатись та трактуватись в його контексті. Маючи на меті дискурсивне висвітлення граматичних явищ, вони, однак, не окреслили алгоритм їх функціонування [18, с. 46; 56, с. 152].

Європейська течія СФЛ (А. Мустайокі, Дж. Харві, С. Дік та ін.) зосередилась на закладанні теоретичних підвалин функціональної граматики, з якої пізніше розвинувся напрямок функціонального синтаксису. Останній ранжує засоби мови відповідно до значень, котрі втілюються в мовленні, а не згідно з граматичними категоріями, які є тільки втіленням парадигм у мовній системі та опосередковано стосуються їх функціонування у процесі спілкування [56, с. 154]. Незважаючи на це, функціональний синтаксис все ж не розглядає побудову текстів і не досліджує діалогічне мовлення.

В нашій роботі особливе зацікавлення викликає інший напрям СФЛ – теорія функціональної граматики О. Бондарка, адже вона базується на засадах дескрипції функціонально-семантичних полів (ФСП) мови що розглядається [6].

Сучасна лінгвістика за допомогою поняття функціонально-семантичного поля (ФСП) описує «сукупність граматичних» і «базових» лексичних одиниць, що спираються на окрему семантичну категорію, а також відмінних комбінованих засобів аналізованої мови, які взаємодіють ґрунтуючись на принципі спільності їхніх семантичних функцій. Кожне поле охоплює систему типів, модифікацій та варіацій встановленої семантичної категорії, яка співвідноситься з багатоманітними формальними засобами їхнього вираження [2, с. 104]. ФСП – це білатеральна єдність, що наділена не лише планом змісту, а й планом висловлювання.

Вивчення функціонально-семантичного поля передбачає, насамперед, аналіз семантики поля. Таке дослідження поєднує, з одного боку, встановлення семантичної категорії, яка утворює основу даного поля, з іншого – з'ясування його складу та співвідношення семантичних ознак, в яких реалізується ця категорія. Семантичною домінантою ФСП називається найбільш важлива ознака, яка характеризує змістовну специфіку даного поля та впливає на інші семантичні ознаки, що виділяються в його складі [59]. При цьому обов'язковим є аналіз засобів вираження семантичних ознак складових елементів поля, тому особливості структури ФСП конкретної мови та номенклатура її елементів відображають її внутрішню сутність та специфіку.

Визначення складу компонентів ФСП та його структури вимагає застосування системно-парадигматичного аналізу, за якого кожен з мовних засобів розглядається як такий, що має певний семантичний потенціал [59, с. 178; 16, с. 15–18]. Звичайно, всі припущення про можливості елементів певного поля виражати певні значення спираються на аналіз конкретних висловлювань, в яких має місце результативний аспект семантичних функцій.

ФСП має специфічну структуру: у межах поля виділяються ядро і деякі мікрополя. Останні є різновидом певного інваріантного значення і складаються з центру (ядра або домінанти) і периферії. У функціональній граматиці виділяються два типи ФСП: 1) моноцентричний, з центром у вигляді граматичної категорії, яка є найхарактернішою рисою поля і має деякі стандартизовані мовою формальні маркери; 2) та поліцентричні, що ґрунтуються на сукупності мовних засобів і не утворюють однорідної системи форм [52, с. 87].

Питання щодо характерних рис ядра і периферії у функціональній граматиці досить дискусійне. Деякі вчені наводять приклади таких характеристик домінанти, як її системність та моносемантизм; інші ж трактують центр як сферу найбільш повної та виразної реалізації певного сенсу [52, с. 88]. Згідно з останнім твердженням домінанта володіє певною виразністю регулярністю вираження, стилістичною нейтральністю і мінімальним рівнем залежності від умов контексту. Основною ж рисою периферії є її ослаблене значення: вона неправильна за формою, імпліцитна, безсистемна, але водночас деталізує обриси домінантного елемента. Ці поля включають семантичні елементи в інтерпретації обраної мови. Тобто, на відміну від семантичних категорій, що мають універсально-мовний характер, функціонально-семантичне поле – явище національно-мовне.

Отже, існує низка теорій ФСЛ, але останнім часом приділяється велика увага вивченню функціональної граматики та безпосередньо функціонально-семантичних полів. Така тенденція спричинена усвідомленням ФСП, як безпосередньої мовної даності, яка знаходиться на поверхні мови, на рівні безпосереднього спостереження, і одночасно будучи виразом глибинної мовної структури, що ґрунтується на загальномовних поняттях.

Функціональний підхід передбачає дослідження мовних фактів та явищ в дії з метою виявлення функціонально-семантичних парадигм, системної організації словникового запасу та встановлення закономірності функціонування лексичних полів у мовній системі. Мова йдеться про контекстуальність мови, про передачу

нею особливого значення залежно від середовища. Таким чином, зрозумілим стає використання підходу ФСЛ в теорії дискурсу.

1.3 Публіцистичний дискурс як комплексна система впливу на реципієнта

Теорія дискурсу дуже вплинула на розвиток мовознавчої науки, тому перед науковцями постало завдання дати цьому явищу лінгвістичне тлумачення. Насправді ж, дискурс може стосуватися як спілкування в соціальному контексті, так і соціологічного феномену конструювання знань з певної теми. Т. ван Дейк характеризує дискурс як «складну єдність мовної форми, значення та дії, яку найкраще можна охарактеризувати як комунікативну подію; дискурс не обмежується конкретним мовним висловленням» [39, с. 112]. Термін також можна використовувати як абстрактну категорію для позначення певної групи чи типу висловлювань. Деякі вчені використовують специфічні формальні теорії дискурсу, інші ж послуговуються більш широкими визначеннями [57, с. 49].

Безпосередньо соціальна теорія дискурсу лінгвістично орієнтована, оскільки має на меті дослідити соціальні та політичні явища в суспільстві. В цій теорії дискурс розглядається як практика, яка розподіляє владу між різними об'єктами. За ван Дейком, соціальна теорія має два головних елементи: 1) влада – власність групи, домінуюче ставлення групи в інших групах); 2) доступність – превалюючі групи мають більший доступ, ніж групи меншин [58, с. 41]. Конотативне значення та імпліцитні інтенції адресата, які мались на увазі але не були озвучені, стають ключовими засадами дискурсу у розумінні М. Фуко. Через це з'явилась необхідність аналізувати комунікативну подію, враховуючи позамовні дискурсні чинники – політичні, культурні, соціальні тощо [29, с. 303].

В сучасному інформаційному світі особливе місце займає *медіадискурс*, оскільки він слугує рушійною силою впливу на суспільство та формування у його

свідомості певного концептуального образу. Медіадискурс тлумачать як мовленнєву та когнітивну діяльність, що має функціональне та соціокультурне підґрунтя і яка реалізується за допомогою мас-медійного простору [10, с. 112]. ЗМІ створюють свого роду реальність, яка виступає посередником під час відтворення, збереження та дистрибуції потоку інформації. Таким чином за підтримки соціального контексту контролюється мисленнєва діяльність мас та реалізується маніпулятивна функція медіадискурсу [23, с. 29–32].

Таксономія видів медіадискурсу визначається каналами поширення інформації та залежністю від комунікативної функції. Згідно з останньою типологією, медіадискурс поділяється на 1) рекламний; 2) PR; 3) публіцистичний [29, с. 304–305].

Вивчення дискурсу та публіцистики мають багато спільного, адже публіцистичні дослідження теж не стосуються виключно текстів, і залучають політику та соціологію комунікації. Більш широкий міждисциплінарний підхід до аналізу новин дозволяє дослідити когнітивні процеси та ментальні уявлення, котрі залучаються для їх створення, розуміння та запам'ятовування [40].

У повсякденному використанні слово «новини» часто використовується для позначення нової інформації. В такому випадку джерело інформації, її домен і тип інформації можуть відрізнитися. В контексті ж публіцистичного дискурсу термін новини відноситься до повідомлень, які поширюють служби новин, і які мають певне значення для конкретної спільноти. Таке визначення також привертає увагу до поняття цільова аудиторія (конкретне співтовариство, яке користується послугами служб новин). Таким чином стає очевидно, що мета і цінність новин залежать від цільової аудиторії та інших ситуативних факторів [34, с. 6–9].

Науковою спільнотою публіцистичний дискурс розглядається як інституційний вид дискурсу, зосереджений на передачі та розповсюдженні інформації, який втілюється засобами масової комунікації та обов'язковим елементом якого є авторська позиція, що чітко прослідковується. Публіцистичний

дискурс вважається найбільш динамічним, активним та швидкозмінним типом дискурсу. Він пов'язаний з реальними подіями та явищами, що відбуваються у житті суспільства та віддзеркалює конкретні дії в певний проміжок часу [62, с. 27].

Оскільки ціллю публіцистичного дискурсу є транслявання широкому загалу новин про події оточуючого світу, можна говорити про здійснення односторонньої комунікації задля маніпулювання суспільною свідомістю. Адресат конструює текст повідомлення таким чином, аби його суб'єктивна думка (авторська позиція) сприймалась аудиторією як об'єктивна реальність, апелювала до емоцій реципієнта і в підсумку мала позитивний результат (мається на увазі закріплення точки зору, вираженої адресатом). Цей феномен публіцистичного дискурсу називається альтернативним планом вираження [20, с. 137] і зустрічається, коли денотативне значення скомпонованого повідомлення не співпадає з іллокуцією, якою його наділив автор. Результатом застосування такого прийому може бути не лише вплив на світогляд та світосприйняття громадськості, а й трансформування існуючих та формування нових політичних та суспільних інститутів, залежно від потреб спільноти, від морально-етичних принципів та ідеалів суспільства чи навіть від особистих інтересів автора чи замовника повідомлення [21, с. 94].

Тематичний спектр праць публіциста може коливатись від побутових сварок до міжнародних симпозіумів. Він висвітлює всі аспекти життя соціуму, не розділяє приватне і публічне, розкриває невдачі і перемоги, має владу замінити правду вигадкою і навпаки.

Особливий інтерес викликає діаспорна періодика. По-перше, в ній зміщується акцент маніпулятивного впливу. Адресатові необхідно не просто проінформувати діаспорян про ситуацію на Батьківщині, зберігаючи інтенцію автора оригінального тексту, а й надати додаткової прагматики, типової для окремого діаспорного видання. Вплив на аудиторію в більшості випадків матиме на увазі апеляцію до почуттів етнічної приналежності та патріотизму [48]. По-друге, періодика також повинна містити статті про життя діаспори та важливі новини держави, на теренах

якої вона випускається. Тобто, структура видання буде відрізнятися від звичних нам територіальних чи місцевих випусків. По-третє, виникає необхідність двомовної періодики. Не всі діаспори вільно володіли обома мовами, тому раніше статті часто були двомовними. Через це автори мали не лише досконало знати рідну мову, але й опанувати на високому рівні мову країни в якій вони перебували [26, с. 364]. Наразі ж частіше можна зустріти комбіновані видання, що містять статті обома мовами які не дублюються.

Для публіцистичного дискурсу характерні пізнавальність, інформативність та регулятивність [13, с. 28–31]. Остання функція викликає особливе зацікавлення, оскільки передбачає здійснення опосередкованого впливу та оцінки повідомлюваного. Тобто, в комунікації задіяні автор статті, який виражає в ній своє оцінне судження, та адресант, у якого після прочитання неусвідомлено формується його персональна картина світу. При цьому треба зважати на те, що адресант – це образ, який може уособлювати собою спільноту, прошарок суспільства чи навіть цілий народ, тому поняття персональної картини світу замінюється на навіяну картину світу [28, с. 12–17].

Публіцистичний дискурс має на меті конструювання змісту і від початку його матеріал є неповним і не завжди достовірним. Щоб зробити повідомлення максимально переконливими, публіцистика імпліцитно представляє «факти», як автентичні і використовує формулювання, які допоможуть підтвердити правдивість статті. Стаття стає прикладом переконання, коли успішно створює у реципієнта відчуття правдивості від прочитаного. Таким чином автор перетворює інтерпретовану інформацію в істину – в реальність, згідно з якою і буде діяти громадськість [36, с. 17–20]. Тобто можна зробити висновок стосовно конотації перформативності – лінгвістичні вираження здатні одночасно і описувати і створювати явища.

В умовах публіцистичного дискурсу важливо розглядати текст в соціальному контексті, адже перформативне висловлення можна вважати істинним лише тоді,

коли його автор на це вповноважений і його авторитет визнаний суспільством. Журналісти підлаштовують свої роботи відповідно до культурно визнаних жанрів, знайомих реципієнтам. Аудиторія не завжди може встановити правдивість інформації, але вважатиме її такою, якщо текст базується на відповідних загальнодоступних знаннях та культурних цінностях.

Оскільки комунікація завжди відбувається лише в односторонньому порядку, адресат не має змоги перевірити міру впливу на реципієнта та його реакції, тому публіцистичний дискурс керується системою лексико-семантичного поля. Елементи такої системи слугують базою лексично втілених образів та асоціацій, які закріпились у свідомості реципієнтів стосовно конкретного поняття. Відштовхуючись від актуального стану картини світу, адресат конструює статтю таким чином, аби прагматика сталих лексико-семантичних груп того чи іншого лексико-семантичного поля виражала новий імпліцитний сенс, цим самим досягаючи мети комунікації – здійснення впливу [28, с. 16].

Отже, публіцистичний дискурс, як різновид медійного, є одним з домінуючих та найактуальніших дискурсів з точки зору не лише суто лінгвістичної науки, але й соціолінгвістики, прагматики, психології та антропології. Його вплив на суспільство є однією з найважливіших цілей міждисциплінарних досліджень. Незважаючи на деяку міжнародну спорідненість медіа-дискурсу, новини, етнокультурне підґрунтя та соціум в цілому відрізняються у кожній державі, тому для здійснення впливу публіцистичний дискурс керуватиметься різними прийомами. Навіть надмірність клішованих і стереотипованих мовних зворотів та мовленнєвих структур, не заважає публіцистиці слугувати джерелом нестандартних прийомів, нетипових лексичних сполук та семантичних об'єднань, що формуються лише для здійснення цілеспрямованого впливу на реципієнта. Саме тому в контексті публіцистичного дискурсу одні й ті самі елементи лексико-семантичного поля набувають нової інтенції та прагматики, залежно від цілей повідомлення.

1.4 Тракткування лексико-семантичного поля та його структурних особливостей

Дослідження гуманітарних наук все більше тяжіють до антропоцентризму. Такий підхід підштовхує лінгвістів до виявлення мовних явищ, які можуть коригувати світогляд особистості, до вивчення процесів і наслідків мовленнєвого впливу на людську свідомість, до визначення механізму за яким досвід людства чи окремої нації закріплюється в мові та до різнорівневого аналізу мови задля ідентифікування мовної картини певного суспільства.

Завдяки мовній картині світу середовище існування спільності, що говорить однією мовою, набуває характерних лише цій спільності особливостей. Це відбувається через явища та предмети, що мають ознаки національної значимості та через притаманне особистості індивідуальне відношення до них, яке, в свою чергу, викликане специфікою культури, історії та побуту певного народу. Надбання та досвід спільноти закріплюються на всіх мовних рівнях, тому до мовної картини світу залучені варіативні явища мови: лексика, семантика, граматики, етимологія, словотвір тощо [3, с. 53–54]. Лексичний рівень мови дуже динамічний, тому передає найнезначніші зміни у відношеннях до явищ та у світосприйнятті населення, які не підлягають діахронічному аналізу, адже є слухними саме на синхронній площині. Виникнення різних асоціацій стосовно певної лексеми свідчить про те, що реакції в межах таких полів не просто пов'язані між собою, а також мають певні смислові зв'язки. Саме тому вивчення особливостей лексико-семантичного поля найефективніше сприяє зануренню до мовної картини світу певного суспільства.

У сучасній лінгвістиці лексико-семантичне поле (ЛСП) визначається як сукупність мовних (переважно лексичних) одиниць, що об'єднані загальним змістом (іноді також формальними загальними показниками) і відображають концептуальну, предметну або функціональну подібність означуваних явищ

[51, с. 46]. Мається на увазі, що значення слова визначається як набутими синтагматичними та парадигматичними зв'язками, контекстом ситуації, історією та культурними надбаннями нації, так і дійсністю, яка описується даним словом. Коливання значення слова певної мови знаходить відгук у змінах інших її лексичних одиниць і найяскравіше простежується у семантичному полі даного слова. [4, с. 28].

Як науковий термін поняття *семантичне поле* ввів у обіг у 1924 році Г. Ібсен. У його праці «Der Alte Orient und die Indogermanen» він тлумачив його як набір слів зі спільним значенням. Інші ж закордонні вчені (В. Гумбольдт, Й. Трір, Й. Вайсбергер) використовували термін *система*. В цілому, деякі мовознавці розглядають семантичне поле як екстралінгвальне явище, відображене в мові, а інші – як мовне явище, для вивчення якого необхідні суто лінгвістичні дані [12, с. 57].

Першим, хто висловив думку про можливість дослідження лексики за допомогою семантичних полів, був Й. Трір – він розглядав семантичне поле як структуру, що складалася з певного кола понять [28, с. 13]. У його семантичній теорії передбачається паралелізм між планом понятійного змісту, який представлений семантичним полем, і планом мовного вираження, представленим лексичним полем. Перш за все, науковця цікавило, що може бути взято за основу при виокремленні певної сукупності слів із загального лексикону. Таким критерієм, на його думку, могла служити наявність загальних значень у даної групи слів [1]. З точки зору Й. Тріра, окремо взяті слова не можуть бути єдиним джерелом значення, тому проявляється самостійність виокремлених ним одиниць. Значення кожного слова визначається та взаємозалежить від подібних значень усіх слів одного семантичного поля. Таким чином сенс слова стає зрозумілим лише за наявності уявлень про всі елементи поля, лише завдяки знакам поля [12, с. 58]. Схожу точку зору мав Й. Л. Вайсгербер, який розглядав значення слова не як самостійну одиницю, а як її відносний структурний елемент. Обидва науковці розглядали ЛСП як парадигматичну категорію, тобто мали на увазі, що значення слова можна

достовірно встановити лише в сукупності з лексичними одиницями, що входять до того ж семантичного (парадигматичного) поля (напр. антоніми, пароніми тощо) [28, с. 13].

Поступово стало зрозуміло, що слова мають певні комбінаторні риси, які було б природньо додати до аналізу поля. Традиційно комбінаторність розглядається з синтаксичної точки зору, але В. Проциг зазначив, що синтагматична комбінаторність має спільні риси як з аспектами значення, так і з граматичними характеристиками, тобто досліджував класи слів, що мали спільне вживання, але синтаксично були непеєднуваними. Семантичні поля В. Процига сформовані типовими для певного проміжку мовного розвитку дво- і багатоконпонентними словосполученнями. Тлумачення значення подібне до бачення Й. Тріра, але В. Проциг не обмежує самостійність лексичних одиниць [12, с. 58].

Ще однією виокремленою рисою семантичних полів стала їх функціональність. Наявність в мові семантичних категорій впливає з особливостей і потреб людського мислення, отже, їх кількість і структура приблизно однакові в різних мовах, але вони відрізняються наповненістю мовними елементами і їх структуруванням, тобто конкретним мовним втіленням, яке називається функціонально-семантичним полем. В сучасній лінгвістиці його тлумачать як сукупність граматичних та лексичних одиниць, основою для яких є певна семантична категорія, а також різноманітних комбінованих (наприклад, лексико-синтаксичних) засобів конкретної мови, які взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій [27, с. 51–53].

Семантичне поле відноситься до основних понять сучасної лексичної семантики, проте, воно залишається найменш дослідженою одиницею лексики. Семантичними полями часто позначаються різні об'єднання слів, а тому немає одноманітності у вживанні термінології. Німецький мовознавець К. Еліх, наприклад, перелічує наступні поняття-відповідники лексико-семантичного поля:

Sinnfeld (сміслові поле), lexikalisches Feld (лексичне поле), Strukturfeld (структурне поле), syntaktisches Feld (синтаксичне поле), тощо. [41, с. 441].

Відповідно до сучасної концепції поля під ЛСП розуміється семантична сукупність однотипних і відмінних елементів, пов'язаних системними відносинами. Організація в середині поля, що складається з мікрополів, має підпорядковуватись як горизонтальній так і вертикальній парадигмам [55, с. 29]. За визначенням Л. Афанасьєвої, лексико-семантичне поле – це сукупність лексем, що позначають певне поняття, в широкому сенсі цього слова, з можливістю додавання фразеологізмів і лексичних матеріалів різних форм існування національної мови, зі зверненням до історичних лексичних матеріалів у випадку діахронічної спрямованості дослідження [1].

К. Близнюк вказує на такі особливості лексико-семантичних полів: 1) одиниці поля перебувають у парадигматичних та синтагматичних відношеннях; 2) ці відношення системні за природою; 3) лексичні одиниці поля взаємовизначальні та взаємозалежні; 4) кожне ЛСП має певну незалежність, але в той самий час всі поля взаємопов'язані в рамках мовної лексичної системи [4, с. 30]. Лексико-семантичне поле, як і будь-яка інша система, характеризується структурністю, але це особлива мовна система, тому його будова досить складна. Каркас поля утворюється сукупністю всіх парадигматичних угруповань. Парадигматичні відносини можуть мати найрізноманітніший характер і можуть бути представлені різноманітними класами лексичних одиниць, тотожних за певними смисловими ознаками [1, с. 5]. Парадигматичні відносини відрізняються не уніфікованою спрямованістю, адже одне слово може одночасно входити в різні лексико-семантичні парадигми.

Ключовими структурними компонентами цієї системи є ядерні, периферійні зони та лексико-семантичні групи. Їх кількісно-якісні характеристики залежать від інтенсивності зв'язків значень між лексемами. Ядром є одиниці з інваріантним значенням, що є домінантними лексемами поля. Вони сполучаються значним числом інтегральних алонімів, які втілюють основні характеристики елементу

дійсності, що описується. Периферію утворюють слова зі значнішою варіацією сем, але з нижчою комунікативною значимістю (їх значення більш конкретні) [22; 3].

Наукові розвідки доводять, що кордони семантичних полів неможливо чітко визначити, тому статус ядерної та периферійної зон навіть у складі одного поля є аспектом відносним. Д. Гераертс підкреслює, що сприймати слова поля як елементи пазлу з чітко окресленими межами та єдиним варіантом використання – це хибне рішення. Поля не зіставляються чітко одне з одним, а доволіно перетинаються в різних частинах периферії так, що інколи неможливо провести межу [43, с. 67]. Тобто дискретною вважається, по суті, тільки лексика ядерної зони поля.

Варто також зазначити, що українські мовознавці ще не дійшли згоди щодо найменування утворень, які в межах поля інтегровані спільною семантикою. С. Швачко та О. Павлишенко, наприклад, вивчають ці елементи як лексико-семантичні групи, нарікаючи відношення між ними загальними та окремими; родовидовими [24; 10]. К. Близнюк же вживає для їх позначення термін мікрополе і стверджує, що механізм їх структурування аналогічний системі лексико-семантичного поля: функціонують ядро та периферійна зона, утворюються міжлексемні семантичні відношення та інші внутрішньо- й зовнішньо-польові зв'язки [4, с. 33]. Але необхідно зазначити, що структура мікрополя (або ж лексико-семантичної групи) не така комплексна, тому що кількість одиниць у ньому менша. В них важко диференціювати різні периферійні зони і неможливо сформувати ще одне поле (лише парадигматичні ланцюги).

Не можна забувати про те, що периферійна зона в одному полі може формувати ядерну зону в іншому. Н. Гешко зауважує, що структурна цінність лексики периферії ідентична цінності доміантних лексем: «Периферія утворена одиницями, значення яких знаходиться якомога далі від ядра. Вони деталізують та конкретизують основне значення поля. Мова організована за польовим принципом, тому кожне поле обов'язково має периферію. Периферія наявна у будь-якому

мовному явищі, тому її права як елемента значення слова прирівнюються до тих, якими володіє ядро» [11, с. 76].

ЛСП в рамках публіцистичного тексту передбачає структуровану єдність слів на основі їх значення. Передумова його структурованості полягає саме у відповідності лексичного відбору та значень слів задумові автора.

Значення ЛСП в публіцистичному тексті можна розглядати з точки зору конотативного ефекту, якого він набуває в контексті. З одного боку, індивідуальність автора відіграє значну роль у лексичній структурі тексту. З іншого боку, тематична складова жанру породжує специфічні смислові імплікатури лексичних значень [44, с. 118–119]. У більш широкому масштабі лексичні одиниці служать для вираження тематичного потенціалу публіцистичного тексту, при цьому фрагментарно використовуються в мікроконтекстному середовищі.

Отже, ЛСП є великою системно-структурною одиницею лексико-семантичної системи мови. Воно об'єднує не тільки поодинокі мовні елементи (поодинокі лексеми, лексико-семантичні варіанти) на основі загальної інтегральної ознаки, а й різні лексичні парадигми різного рівня та обсягу, таким чином, кожна одиниця поля постає в ньому у всьому парадигматичному комплексі. Структурними елементами ЛСП є ядро, лексико-семантичні групи (або мікрополя) та периферія. Можна зробити висновок про подвійність організації ЛСП: ядерно-периферійна конфігурація елементів протиставляється лексико-семантичним групам. В контексті публіцистичного дискурсу, відповідно до інтенції автора, елементи цієї складної системи частіше тяжіють до імпліцитності.

РОЗДІЛ 2

СОЦІОЛІНГВАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ АТРИБУТИВНИХ ОДИНИЦЬ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «УКРАЇНА» (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ВИДАННЯ «NEW PATHWAY»)

2.1 Кількісний аналіз атрибутивних елементів лексико-семантичного поля «Україна» (на матеріалі англomовних та україномовних статей газети «New pathway»)

«New pathway» («Новий шлях») – це щотижнева газета української діаспори в Канаді, яка висвітлює політичні, культурні та суспільні аспекти життя українців у Канаді та інформує діаспору про найважливіші події в соціально-політичному та культурному житті України [54]. Примірники включають в себе статті як українською, так і англійською мовами, при цьому інформація стосовно Канади та діяльності уряду по відношенню до діаспори друкується виключно англійською мовою. На офіційному сайті видання також наявні новини про ситуацію на Україні, які продубльовано обома мовами.

Для свого дослідження ми проаналізували 15 англomовних статей, виданих за період квітня 2021 року і які розкривали ситуацію в Україні та її становище на міжнародній арені. У підсумку ми змогли виокремити низку атрибутивних лексичних одиниць (всього 52 позиції), що входять до ЛСП «Україна» і мають різну частотність вживання. Наочно інтенсивність появи певних англomовних лексичних одиниць зображена на рис. 2.1 та рис. 2.2, що дозволяє нам розподілити їх на три відповідні зони: приядерну, напів-периферійну та периферійну.

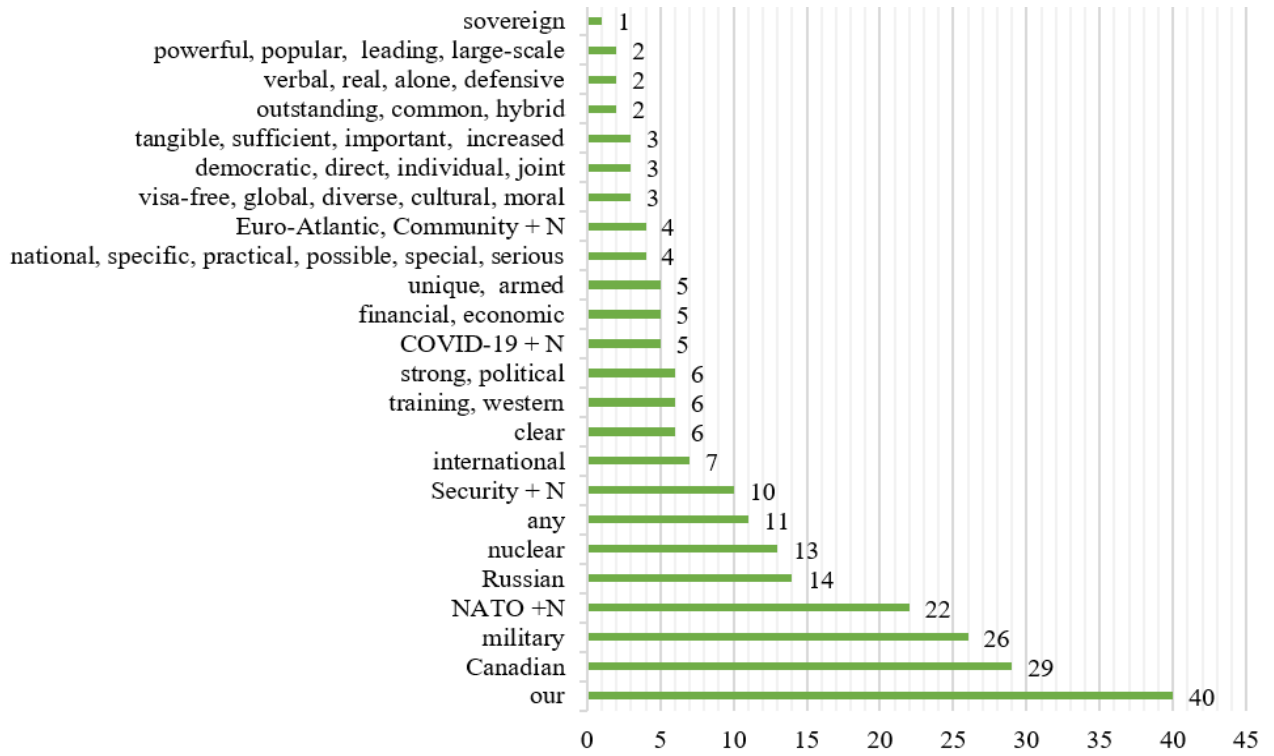

Рис. 2.1 Графік частотності атрибутивної лексики ЛПС «Україна» в англомовних статтях видання «New pathway»

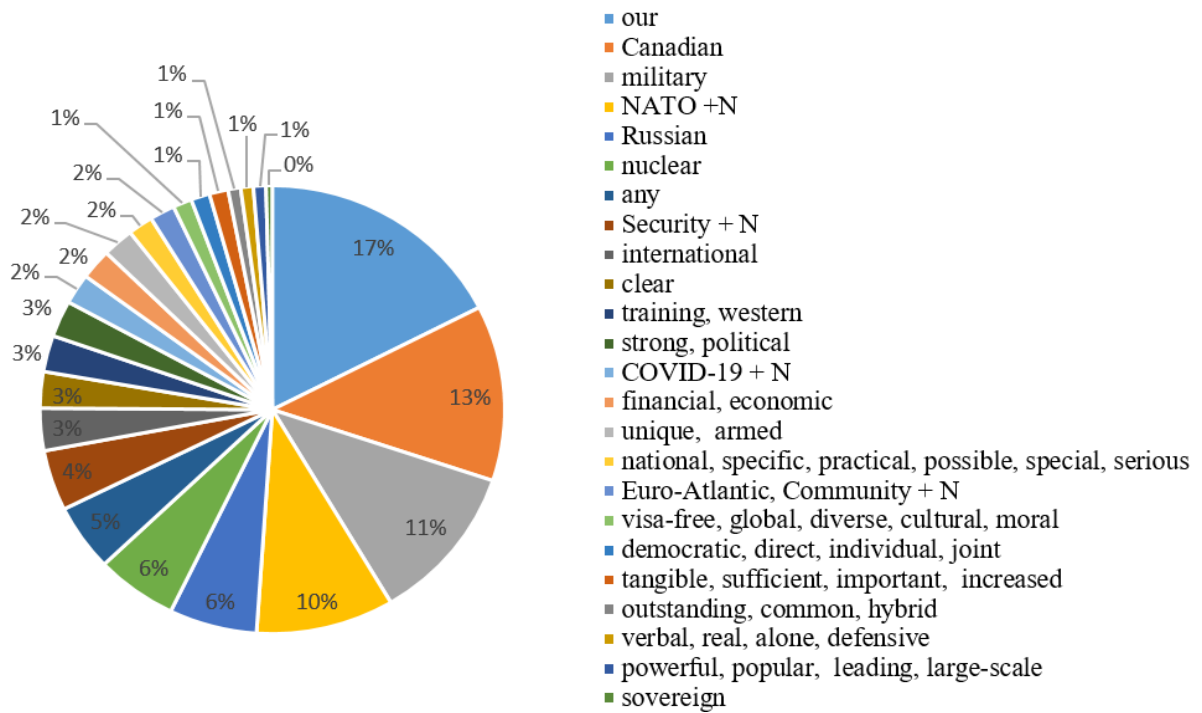

Рис. 2.2 Діаграма відсоткової співвіднесеності атрибутивної лексики ЛПС «Україна» в англомовних статтях видання «New pathway»

Таким чином, до приядерної зони ми включаємо одиниці з діапазоном частотності 4–17% (10–40 в числовому значенні), а саме: *our* (17%), *Canadian* (13%), *military* (11%), *NATO + N constructions* (10%), *Russian* (6%), *nuclear* (6%), *any* (5%), *Security + N constructions* (4%). Характеризуючи обрану лексику, як елементи приядерної зони ми стверджуємо, що їх семантика та специфіка її функціонування в межах ЛСП «Україна» мають найбільш істотне значення для транслювання інформації, реалізації іллокуції та створення певної картини України для реципієнта.

Напів-периферійну зону формують елементи з частотним діапазоном 2-3% (4–7 в числовому значенні), а саме: *international* (3%), *clear* (3%), *training* (3%), *western* (3%), *strong* (3%), *political* (3%), *COVID-19 + N constructions* (2%), *financial* (2%), *economic* (2%), *unique* (2%), *armed* (2%), *national* (2%), *specific* (2%), *practical* (2%), *possible* (2%), *special* (2%), *serious* (2%), *Euro-Atlantic* (2%), *community + N constructions* (2%). Виокремлені лексичні одиниці можуть вже не виражати безпосереднього зв'язку з ядровим елементом поля, але їх семантика набуває нових відтінків значення в поєднанні з контекстом вживання.

Відповідно, периферійна зона включає в себе всі елементи з діапазоном $0 \geq 1\%$ (1–3 в числовому значенні), а саме: *visa-free*, *global*, *diverse*, *cultural*, *moral*, *democratic*, *direct*, *individual*, *joint*, *tangible*, *sufficient*, *important*, *increased*, *outstanding*, *common*, *hybrid*, *verbal*, *real*, *alone*, *defensive*, *powerful*, *popular*, *leading*, *large-scale*, *sovereign*. Окреслені лексичні одиниці розширюють та деталізують властивості ядра «Україна» в англomовній діаспорній публіцистиці, поступово переходячи до периферії інших суміжних ЛСП. Периферія є нестабільною зоною, кількісно-якісний склад елементів якої коливається в залежності від конкретної ситуації використання. В нашому випадку, наповненість цієї зони залежить від тематики статті діаспорного видання.

У відповідних україномовних варіантах статей газети «New pathway» нами також була зроблена вибірка атрибутивних одиниць лексико-семантичного поля

«Україна». Наведені нижче графік на рис. 2.2 та діаграма на рис. 2.3 відображають показники, які ми отримали після проведення кількісного аналізу щодо ядерно-периферійної структури цього поля. Завдяки цьому ми також можемо умовно об'єднати їх у три лексико-семантичні зони: приядерну, напів-периферійну та периферійну.

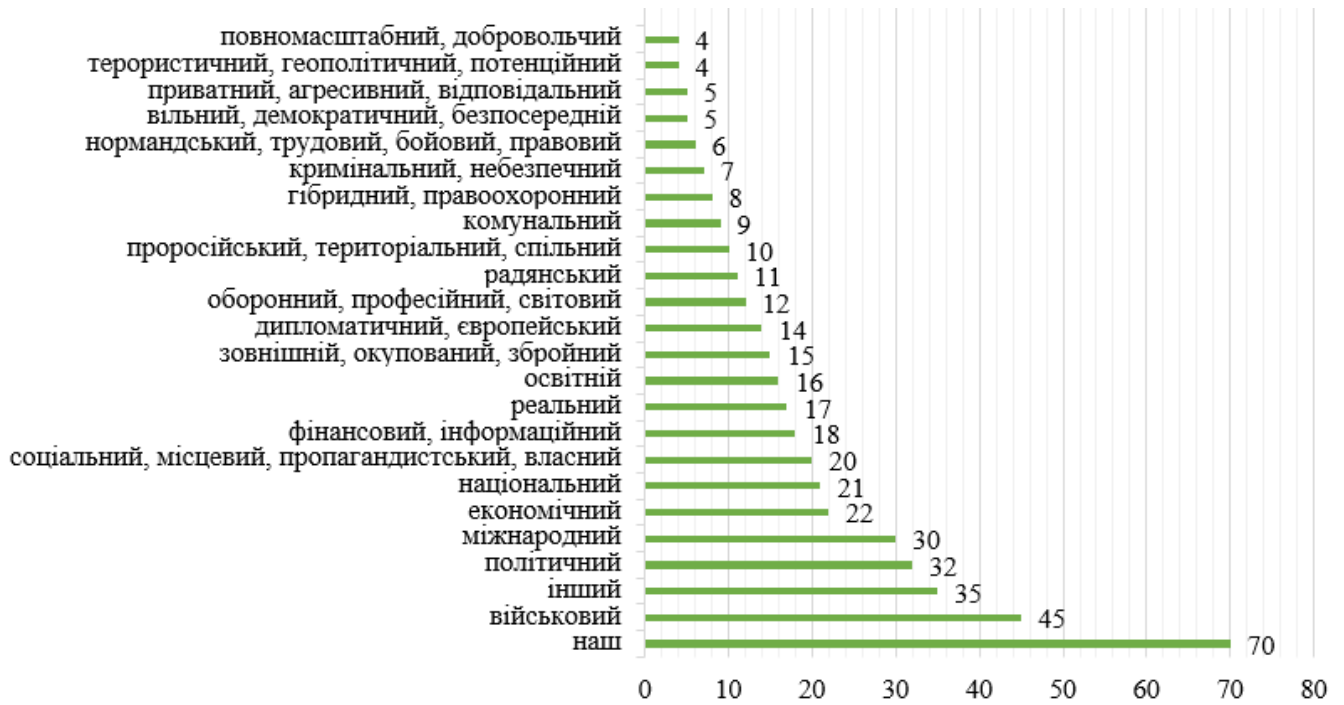

Рис. 2.3 Графік частотності атрибутивної лексики ЛПС «Україна» в україномовних статтях видання «New pathway»

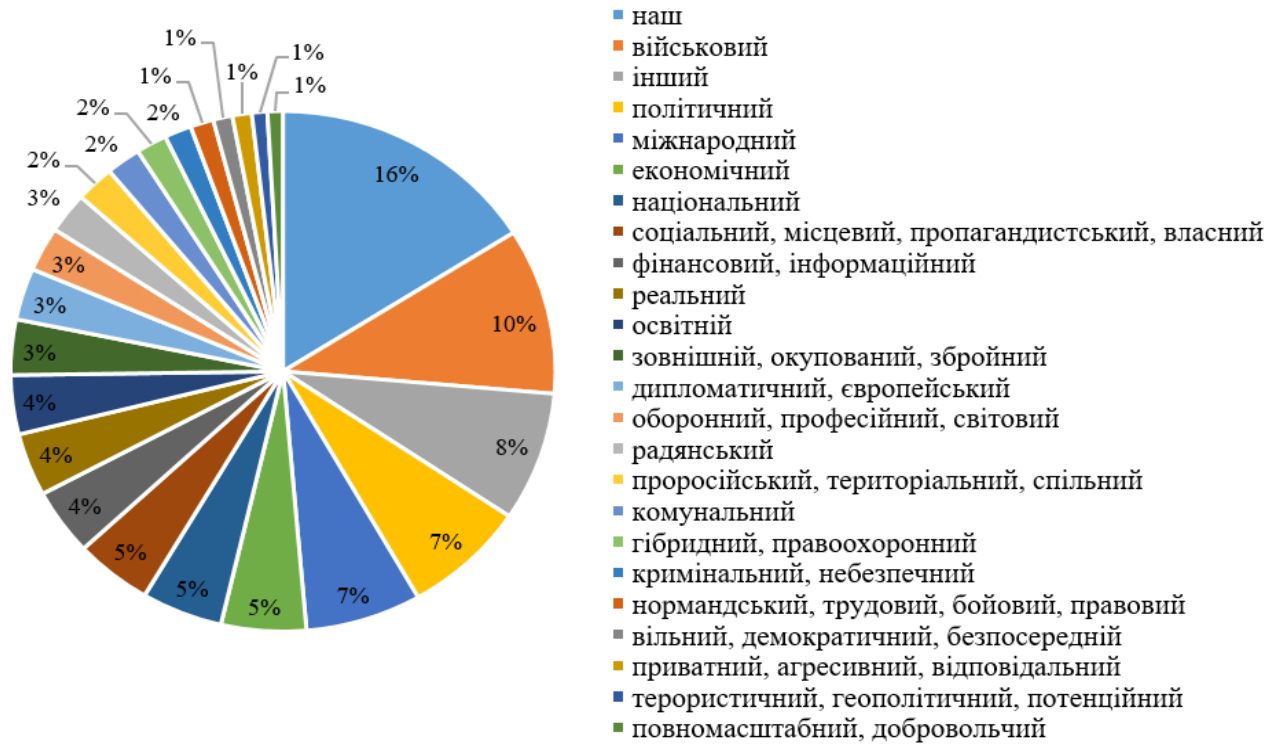

Рис. 2.4 Діаграма відсоткової співвіднесеності атрибутивної лексики ЛСП «Україна» в україномовних статтях видання «New pathway»

Згідно з нашими підрахунками, до приядерної зони належать одиниці з діапазоном 4–16% (16–70 в числовому значенні), а саме: наш, військовий, інший, політичний, міжнародний, економічний, національний, соціальний, місцевий, пропагандистський, власний, фінансовий, інформаційний, реальний, освітній. Як було зазначено нами раніше, семантика цих лексем є найістотнішою для забезпечення цілеспрямованої комунікації та формування мовної картини світу адресата. Наповненість приядерної зони залежить від світової та національної ситуації, а також від тематичної спрямованості конкретного періодичного видання.

Діапазон частотності атрибутивних елементів напів-периферійної зони становить 2–3% (7–15 в числовому значенні), а саме: зовнішній, окупований, збройний, дипломатичний, європейський, оборонний, професійний, світовий, радянський, проросійський, територіальний, спільний, комунальний, гібридний, правоохоронний, кримінальний, небезпечний. Лексеми напів-периферійної зони

мають додаткові відтінки значення, але все ще можна простежити їх зв'язок з ядром та елементами приядерної зони.

Периферійну зону формують всі елементи з діапазоном $0 \geq 1\%$ (1–7 в числовому значенні), а саме: нормандський, трудовий, бойовий, правовий, вільний, демократичний, безпосередній, приватний, агресивний, відповідальний, терористичний, геополітичний, потенційний, повномасштабний, добровольчий. В межах ЛСП «Україна» значення цих лексем деталізується, а спектр позначуваних ними понять – звужується, тому частотність їх помітно нижча. Натомість, вони надають повідомленню конкретики.

Отже, гіпотетично на основі зробленого кількісного аналізу атрибутивних одиниць ЛСП Україна можна стверджувати, що основний концептуальний вектор однієї з основних медіа української діаспори в Канаді «New pathway» направлений на свободу, суверенність та демократію в українському суспільстві, але невеликий відсоток використаних лексичних одиниць з подібним семантичним наповненням та превалювання одиниць, семантика яких пов'язана з проблемним становищем на Батьківщині, свідчить про те, що шлях до вільної України важкий, тернистий та довгий, але простий займенник *our* додає оптимізму.

2.2 Семантико-контекстуальний підхід до аналізу атрибутивних одиниць лексико-семантичного поля «Україна» (на матеріалі англомовних та україномовних статей газети «New pathway»)

На підставі проведеного кількісного аналізу можна сформулювати такий узагальнюючий семантичний ряд: *our*/наш → *military*/військовий → *nuclear*/ядерний → *international*/міжнародний → *COVID-19* → *financial*/фінансовий → *democratic*/демократичний → *common*/спільний → *powerful*/ → *popular*/потужний → *leading*/провідний → *sovereign*/незалежний.

Важливо зазначити, що соціолінгвальне значення згаданих атрибутивних одиниць неможливо повноцінно визначити без аналізу функціонування їх семантики під впливом контекстуального навантаження.

Лексема *our/наш* позначає приналежність до або зв'язок з певним явищем чи групою, також виражає володіння. У статтях «New pathway» перше значення даної одиниці використовується в контексті канадсько-російських відносин, а друге – для характеристики ситуації в Україні в цілому і причетності української діаспори в Канаді до подій, що відбуваються на Батьківщині, чим і пояснюється її висока частотність. Причиною такого інтенсивного використання є трансляція підтримки з боку канадської діаспори стосовно української держави. Наприклад, «*Our support and commitment are based on something far more important than politics. It's based on shared humanity*» («*Наша підтримка і відданість ґрунтуються на чомусь набагато важливішому за політику. Вони ґрунтуються на спільній людяності*») (20). Автори таким чином також окреслюють зв'язок між двома країнами, двома народами, нагадують про спільну історію.

Висвітлюючи події в Україні, автори тижневика значною мірою цитують міністрів іноземних справ або роблять витяги з інтерв'ю українських політиків. З цієї причини в текстах їх статей часто зустрічається лексема *our/наш* із семантикою володіння. Такий підхід, хоча і проводить межу між двома країнами, підкреслює важливість для України своєї незалежності та окремішності, виражає прагнення її громадян залишатись одним цілим. Наприклад, «*We are committed to reforming our army and defense sector, but reforms alone will not stop Russia*» («*Ми віддані реформуванню нашої армії та оборонного сектору, але одними реформами Росію не зупинити*») (25); «*NATO membership is our strategic goal*» («*Вступ до НАТО – наша стратегічна мета*») (9). Це дозволяє представникам діаспори зрозуміти ціннісні орієнтири, які актуальні для українців на даному етапі розвитку країни, провести паралелі з їх власними пріоритетами.

Періодика видається українською діаспорою в Канаді, тому цілком очевидною є висока частотність лексеми *Canadian/канадський*, яка використовується для визначення будь-чого, що пов'язане з Канадою. Але основною ідеєю, яку поширює в маси газета, є величезна та цінна підтримка, що надається Україні зі сторони не лише канадської діаспори, а й уряду Канади в цілому. Наприклад, «*The President of Ukraine also thanked Trudeau for the Canadian military training mission Operation Unifier*» («Президент України також подякував Трюдо за канадську військово-навчальну місію операції «Unifier»») (25). Тобто, акцентується факт того, що навіть підпорядкованість різним державам не може стати на заваді, коли мова йде про допомогу своїй етнічній батьківщині. Автори підвищують рівень почуття власної важливості діаспори, цим самим підтримуючи і навіть збільшуючи її стурбованість долею громадян України. Зі схожою метою використовується конструкція *community + N/громадський*, що входить до напів-периферійної зони ЛСП. Лексема *community* в атрибутивній позиції наділена семантикою відчуття належності до спільноти, групи, народності. Наприклад, «*The two organizations will come together to produce a year full of learning, exploration and community connections*» («Дві організації об'єднують зусилля, щоб провести рік, наповнений навчанням, дослідженнями та громадськими зв'язками») (18). Вона зустрічається не так часто, але завдяки її семантиці істотніше відчувається налагодження та підтримання соціо-культурного зв'язку між територіально розділеними членами однієї етнічної спільноти. До того ж, якщо українська діаспора є спільнотою за своїм визначенням, то громадян України було б не доречно описувати подібним терміном, оскільки вони репрезентують суспільство. Але саме ця лексема є найкращим вибором задля наближення цих спільностей одна до одної та створення у свідомості діаспори певної аналогії, для її асоціювання себе як частини українського суспільства.

З цією ж метою в периферійній зоні функціонують лексеми *common/спільний* та *joint/об'єднаний*, які використовуються на позначення семантики спільності,

належності кільком особам одночасно. Наприклад, «*It has been suggested that Canada could even create joint ventures to manufacture arms in Ukraine*» («У розмові навіть припускалась можливість створення Канадою в Україні об'єднаних підприємств із виробництва зброї») (13). Використання цього твердження імпліцитно запевняє, що навіть за відсутності подібностей ці дві спільноти завжди можуть створити те, що їх поєднуватиме, зробить їх ближчими.

Наступним елементом (приядерної зони) є лексема *military/військовий*, яка використовується на позначення явищ, що стосуються військової діяльності та її залучення для досягнення соціальних цілей. Наприклад, «*Whatever the reason, the world must always be wary of any military actions taken by Putin*» («Якою б не була причина, світ завжди повинен бути насторожі будь-яких військових дій, до яких вдається Путін») (4). У межах ЛСП «Україна» дана лексема входить до складу одразу кількох лексико-семантичних груп: Канада, Росія, міжнародні відносини. Така диференціація теж зрозуміла, адже на міжнародній арені найбільшу увагу привертає саме військова ситуація в Україні та її відносини зі східним сусідом, тому в періодиці канадської діаспори ця тема теж описується найчастіше. Але треба звернути увагу на те, що у лексико-семантичній групі «Канада» семантика лексеми *military* стосується не військових дій, а допомоги у сфері воєнної підготовки. Наприклад, «*Besides military equipment and military training programs, it also includes assistance in reforming the security and defence sector in compliance with NATO standards*» («Крім військової техніки та програм військової підготовки, вона також передбачає допомогу в реформуванні сектора безпеки та оборони згідно зі стандартами НАТО») (9). Тобто, в черговий раз акцентується внесок Канади у збереження української державності, завдяки чому її важливість для діаспорян підвищується, а вони самі відчувають міцніші зв'язки з громадянами України.

У межах ЛСП Україна лексема *military/військовий* є невід'ємною одиницею контексту, пов'язаного з Росією, коли мова йдеться про агресію, ведення воєнних дій та активних збройних виступів. Наприклад, «*Large movements of troops and*

military hardware have been spotted massing on Ukraine's eastern borders as well as in Crimea» («На східних кордонах України та в Криму було помічене значне просування військ і військової техніки») (15); *«The Russian Federation continues to build up its military presence at the border with Ukraine causing extreme tension not only in that country, but in the world as a whole» («Російська Федерація продовжує нарощувати військову присутність на кордоні з Україною, цим самим викликаючи надзвичайне напруження не тільки в цій країні, а й у цілому світі»)* (13). Тому її синонімами можуть виступати одиниці *belligerent/воюючий, hostile/ворожий, bellicose/агресивний*, які входять до алонімічного ряду ЛСП «military». Наявність таких відтінків семантики вказує на занепокоєння авторів статей воєнною ситуацією в Україні та її територіальною цілісністю в цілому. Подібні повідомлення апелюють як до загальнолюдських, так і до національних цінностей реципієнта. Діаспоряни є представниками двох культурно-соціальних спільнот, тому важливим є пробудження саме почуттів української ідентичності та посилення рівня емпатичності, адже майже ніхто з них не знайомий з поняттям війни безпосередньо.

До алонімічного ряду лексичної одиниці *military* також входять лексеми *resolute/пішучий* та *brave/хоробрий* які додають значеннєвих відтінків лексемі *military* – мова вже йде про рішучість та хоробрість забезпечити воєнну підтримку та спільно протистояти потенційній загрозі. Наприклад, *«He called on NATO members to pay more attention to security issues in the Black Sea and to strengthen their military presence in the Black Sea region» («Він закликав членів НАТО приділяти більше уваги питанням безпеки в Чорному морі та зміцнити свою військову присутність у Чорноморському регіоні»)* (25); *«However, while the document refers to assurances, it does not impose a legal obligation of military assistance on its parties» («Тим не менш, хоча в документі і згадуються гарантії, він не накладає на сторони юридичного зобов'язання щодо надання військової допомоги»)* (4). Тобто, діаспора уже виступає як представник міжнародної спільноти і має можливість оцінити діяльність організації та її плани стосовно надання допомоги. Аналогічно,

відсутність будь-яких дій формує у свідомості діаспорян образ незахищеної країни, котра потребує допомоги та підтримки, викликає стурбованість майбутнім громадян.

В окресленому нами ЛСП «Україна» наявний алонім лексеми *military*, який знаходиться в напів-периферійній зоні, оскільки має дещо вузку семантику — *armed/збройний*, що вживається конкретно на позначення використання чи застосування зброї. Наприклад, «*Over the past few weeks the Russian Federation has been building up its armed presence along its border with Ukraine*» («Протягом останніх кількох тижнів Російська Федерація нарощує свою збройну присутність на кордоні з Україною») (4). Якщо порівняти даний приклад з попереднім, то відчутною стає різниця у семантиці, яку передають обидві лексеми. Відповідно, відрізняється і вплив наведених тверджень на реципієнта (у нашому випадку – українську діаспору). Читаючи повідомлення про нарощення військової потужності у свідомості адресата, залежно від його базових знань та соціального досвіду, може виникати розмитий образ та формуватися різні асоціації. Отримуючи ж інформацію про збройну акумуляцію, з'являється чітке розуміння рівня та реальності загрози, виникає бажання докласти всіх зусиль, аби убезпечити населення від небезпечної перспективи або хоча б мінімізувати її наслідки.

Високою функціональною активністю відрізняється також конструкція *NATO + N/що стосується НАТО*, в якій аббревіатура виконує роль атрибутива до іменника, що стоїть в пре-позиції. Семантика конструкції передає належність до організації НАТО або співвіднесеність з нею у певних аспектах. У свою чергу, сама аббревіатура використовується на позначення міжнародної організації, яка забезпечує воєнну підтримку своїм членам (Канаді, США та європейським країнам). Наприклад, «*The NDP will continue to strongly support Ukraine's bid to join the MAP program and we have and will continue to push the government to advocate for this with our NATO allies*» («НДП продовжуватиме рішуче підтримувати стремління України приєднатися до програми ПДЧ, і ми, як і раніше, продовжимо спонукати уряд відстоювати цю

ініціативу перед нашими союзниками в НАТО») (25). Оскільки Канада входить до складу НАТО, а Україна має серйозні наміри долучитись до цієї організації, зрозумілим є пильне вивчення даного питання зі сторони україно-канадської діаспори. Транслюючи інформацію про рішучість української держави та її підтримку зі сторони канадського уряду, у діаспорян створюється образ відповідальної, впевненої у своїх силах та готової до дій України. Крім того, Канада зображується потенціальним медіатором у перемовинах стосовно членства України в НАТО. Наприклад, «*Now we expect Canada to help us to build good communication with all the NATO members*» («*Тепер ми сподіваємось, що Канада допоможе нам налагодити гарні зв'язки з усіма членами НАТО*») (25). Це в черговий раз підкреслює для представників діаспори важливість україно-канадських відносин та значимість внеску, який вони можуть зробити.

Синонімом для даної лексики слугує одиниця *Euro-Atlantic/євроатлантичний*. Вона має низьку частотність, а її семантика конкретизує значення основного атрибутива (виражає певну геополітичну належність чи спрямованість), тому вона, відповідно, знаходиться у периферійній зоні. Її варіантність пояснюється вузьким спектром використання і неможливістю повноцінно замінити гіперонім. Наприклад, «*NATO welcomes Ukraine's and Georgia's Euro-Atlantic aspirations for membership in NATO*» («*НАТО вітає євроатлантичні прагнення України та Грузії щодо членства в НАТО*») (4). Через свої вагомні діяльнісні інвестиції у підтримання української єдності, діаспорна спільнота ще сильніше відчуває зв'язок зі своєю етнічною батьківщиною.

У межах виокремленого нами ЛСП «Україна» стосовно вище згаданої конструкції функціонує ще один алонім – лексема *international/міжнародний* із напів-периферійної зони. Семантично ця лексична одиниця передає значення масштабності, глобальності, транскордонного поширення. Наприклад, «*This has sparked considerable alarm not only in Ukraine, but throughout the international community*» («*Це спровокувало серйозну тривогу не тільки в Україні, але й у всій*

міжнародній спільноті») (4). До цього алонімічного ряду також можна додати лексему *global/глобальний*, яка виражає більш широку семантику всесвітнього, повноцінного залучення. Наприклад, «*We know that we live in an increasingly interconnected world where the global economy is very competitive*» («*Ми знаємо, що живемо у всьому взаємозалежному світі, де глобальна економіка дуже конкурентоспроможна*») (20). Загалом, звертаючи увагу на слова зі значенням міжнародності, читач характеризує для себе Україну як державу з широкими поглядами, яка відкрита до співпраці та взаємодії. Завдяки цьому також підвищується прихильність україно-канадської діаспори до починань України, виникає певне поблажливе та прихильне ставлення до неї як до молодшого недосвідченого колеги.

В умовах напружених україно-російських взаємин дуже часто використовується слово *Russian/російський* і статті діаспорної публіцистики не стали виключенням. Лексема належить до приядерної зони і семантично позначає будь-що, що має стосунок до Росії. Наприклад, «*The pressure continues growing permanently in response to the Russian aggressive acts*» («*Тиск продовжує безперервно зростати у відповідь на агресивні дії Росії*») (9). Публікована інформація має виключно проукраїнське спрямування і жодним чином не виправдовує дій українського східного сусіда. Наприклад, «*Russian media and official government spokespersons have been voicing menacing threats*» («*Російські ЗМІ і офіційні представники уряду виступають із залякуючими погрозами*») (15). Завдяки цьому діаспорна спільнота має можливість об'єктивно поглянути на ситуацію та скомпонувати власну точку зору стосовно неї. Паралельно відбувається апелювання до почуття патріотизму та любові до української держави, яке не варто плутати з жалем. Читаючи статті періодики, діаспоряни сприймають події як такі, що відбуваються з ними, тому характерною буде глибока стурбованість майбутнім українського народу.

У квітневих випусках газети «New pathway» високою частотністю також характеризується лексема *nuclear/ядерний*, семантичне навантаження якої варіюється в залежності від лексико-семантичних груп його вживання: Росія, Чорнобильська катастрофа. В межах першої групи лексема описує зброю, яка використовує атомну енергію. Наприклад, «*It is turning into a “third world” country, albeit with a large military and nuclear weapons*» («Вона перетворюється на країну «третього світу», хай навіть і з великою армією та ядерною зброєю») (15). В україно-канадського читача підтвердження російської ядерної потужності викликає ескалацію напруги і страх за майбутнє України. Оскільки діаспорі не загрожує напад із застосуванням атомної зброї, опис складної ситуації в Україні – це єдиний спосіб для пробудження патріотичних почуттів та спонукання до надання посильної допомоги.

Інтенсивність вживання лексеми *nuclear/ядерний* у квітневій періодиці пояснюється катастрофою 26 квітня 1986 року. Те, що редактори газети звертають увагу діаспори на такі болючі моменти української історії віддзеркалює їх позиціонування себе як частини нашої спадщини; їх готовність приймати Україну не лише сильною і незалежною, але й надломленою та спраглою. Наприклад, «*Let us remember and commemorate this event, so that it may never again be repeated and so the world will understand not only the dangers that attend the careless handling of nuclear power, but also what happens when a rogue state lies to its own citizens and then to the entire world*» («Пам'ятаймо та відзначаймо цю подію, щоб вона ніколи більше не повторилася, а світ усвідомив не тільки небезпеку, пов'язану з недбалим використанням ядерної енергії, але й те, що трапляється, коли неблагонадійна держава бреше своїм громадянам, а потім і всьому світу») (10). Нащадки діаспорян трьох еміграційних хвиль знають про переваги і недоліки політики СРСР лише з розповідей та подібних інформативних статей, тому надважливим є їх правдиве та критичне подання. Формування повноцінного образу Радянського Союзу імунізує дії України стосовно збереження своєї цілісності, незалежності та

демократичного устрою і, в той самий час, асоціює його з Росією. Таким чином каталізується сприймання діаспорної спільноти себе як частини саме української нації та етнічності.

В конструкції *security* + *N/нов'язаний з безпекою* лексема *security* виконує атрибутивну функцію та керується семантикою відчуття захищеності, спокою, впевненості, віддаленості від хвилювань. Наприклад, «*Ukraine needs to be provided bilaterally with tangible security assistance for building new and interoperable defensive capabilities of Ukraine's Armed Forces*» («Україні на двосторонньому рівні має бути надана відчутна допомога у сфері безпеки для побудови нових та сумісних оборонних можливостей Збройних Сил України») (9). Реципієнт розуміє, що для реалізації відчуття безпеки Україна потребує сторонньої допомоги і це знайома йому ситуація. Імігруючи до Канади, жителі України прагнули забути турботи та здобути впевненість у майбутньому, але для цього необхідна була прихильність канадського уряду та підтримка місцевого населення. Саме тому діаспоряни екстраполюють свій досвід на сьогоднішній день, намагаючись надати різного роду допомогу.

Лексема *strong/міцний* використовується на позначення семантики стійкості, міцності, витривалості та часто зустрічається у словосполученні *strong ties*. Наприклад, «*And it is in that spirit that the UCC will continue to work and represent our community and to grow the already strong ties between Canada and Ukraine*» («І саме в цьому дусі УКК продовжуватиме працювати і представляти нашу громаду та розвивати і без того міцні зв'язки між Канадою та Україною») (20). Подібні словосполучення роблять україно-канадські зв'язки більш значимими, попереджують можливе віддалення спільноти від України через складнощі. Створюється відчуття своєрідної кругової поруки, через що також підвищується рівень довіри до української держави. В цьому семантичному ряді її алонімом є лексема *powerful/потужний*, яка набуває відмінних семантичних ознак: виражає широкі повноваження, владу, впливовість. Наприклад, «*The U.S. and NATO should*

send some of their powerful naval forces on patrol into the Black Sea» («США і НАТО повинні відправити частину своїх потужних військово-морських сил на патрулювання до Чорного моря») (15). До цього ж алонімічного ряду належить атрибутивна одиниця *leading/керівний*, чиє значення є набагато вужчим і від того конкретнішим: транслюється успішність, превалювання, домінування. Наприклад, *«Bearing in mind Canada's strong support for Ukraine in the past including the leading role we played in getting Ukraine to be recognized as a NATO Enhanced Opportunities Partner...» («Беручи до уваги значну підтримку, яку Канада надавала Україні в минулому, включно з визначальною роллю, яку ми зіграли у визнанні України партнером НАТО по програмі EOP...»)* (25). У контексті статей діаспорної публіцистики всі перераховані елементи виступають атрибутами до характеристики інших країн та потенційних союзників України, зокрема до Канади. Таким чином Україна визнає їх непересічне значення для реалізації своїх планів та показує готовність співпрацювати і вчитись на умовах, встановлених цими країнами. Тобто, для діаспори Україна – це відкрита для перемовин і реформ країна, діяльність якої спрямована на деескалацію конфліктів.

Передаючи семантику винятковості, незвичності та неповторності, лексема *unique/унікальний* акцентує увагу діаспори на тому, що, незважаючи на свої кроки у напрямку міжнародних союзів та світового визнання, Україна залишається самобутньою державою зі своєю культурною спадщиною. Відокремлюються також зв'язки безпосередньо з Канадою, наприклад *«The unique partnership that we are announcing today will serve to further strengthen the deep-rooted, people-to-people ties between our two countries» («Унікальне партнерство, про яке ми оголошуємо сьогодні, сприятиме подальшому зміцненню глибоко укорінених міжособистісних зв'язків між нашими двома країнами»)* (20). Завдяки цьому україно-канадська діаспора відчуває себе не просто особливим учасником процесу розвитку України, але й частиною української спільності як такої.

Отже, атрибутивні елементи лексико-семантичного поля «Україна» у виданні «New pathway» мають на меті викликати в україно-канадській діаспори прагнення налагоджувати та підтримувати зв'язки зі своєю етнічною батьківщиною. Семантичне навантаження більшості лексем у контексті статей набуває нового прагматичного потенціалу – вони апелюють до національних цінностей, пробуджують почуття патріотизму, викликають стурбованість долею громадян України. Завдяки вдалому виборі та ситуативному вживанні атрибутивних конструкцій Україна, в питаннях, що стосуються налагодження міжнародних відносин, зображується в якомога кращому ракурсі. Незважаючи на те, що лексичні одиниці поля не вирізняються емоційною забарвленістю, розуміння соціальної структури спільноти адресата, його історії та культурних особливостей дозволяє адресанту досягти встановленої комунікативної мети.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ПІД ЧАС ОПРАЦЮВАННЯ ЛСП ТА ФСП В МЕЖАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1 Особливості перекладу англомовної та україномовної публіцистики. Функціонування ЛСП і ФСП в перекладі

З ієрархічної точки зору дискурс являє собою складніший об'єкт, ніж самостійне речення, і, відповідно, передбачає дотримання певних виражальних засобів мови, характерних для нього (включаючи функціональні та структурні особливості дискурсивних одиниць). Кожна мова, в свою чергу, має власні особливості та створює можливості для глибшого та всебічного вивчення цього питання [46, с. 239].

Стаття як літературний твір спрямована на психологічний вплив на читача, щоб переконати його в реальності та достовірності описуваної теми. Такий ефект досягається за рахунок логічної та емоційної аргументації авторської точки зору, використання зв'язних логіко-синтаксичних структур [15, с. 422–424]. Тобто текст складається із послідовності пов'язаних речень, які не можна пропустити, не з'ясувавши логічну структуру чи зміст абзацу, частиною якого вони є. Статті також можуть містити елементи художнього стилю, який передбачає додаткове емоційне забарвлення та використання стилістичних прийомів [8, с. 125–126].

Однак основну частину публіцистичного дискурсу займають різні за обсягом повідомлення, що містять, як правило, загальний лексичний матеріал і типові синтаксичні структури, що мають відповідні еквіваленти у мові перекладу і зазвичай не викликають значних труднощів для починаючих перекладачів.

Характерною рисою англійського публіцистичного дискурсу є стилістичне розмаїття лексики. Поряд із книжковим складом словника широко використовуються розмовна, професійна та поетична лексика. З точки зору

фразеології публіцистичний стиль відрізняється широким використанням кліше, наприклад, ввідних конструкцій на позначення джерела інформації (it is claimed, according to official sources etc.), низку політичних кліше (foregone conclusion, generation gap etc.) тощо [61, с. 45–46]. Відповідно, для англійського публіцистичного стилю характерне нейтральне ставлення до інформації.

Площина заголовків англійських газет сформована невеликою кількістю спеціальних слів, які мають високу частотність використання та перетворились на своєрідні «жаргонізми» (claim, move, quit, rush etc.) з універсальним характером їх семантики. В англійській публіцистиці також переважає вербалізація словникового складу статей, а в заголовках може опускатися суб'єкт повідомлення.

Українська публіцистика також відрізняється стилістичним розмаїттям лексики, великою кількістю кліше і неологізмів. Крім цього спостерігається часте використання скорочень та переважання теперішнього часу оповіді. Тексти можуть бути сповнені риторичного пафосу, урочистого та піднесеного тону розповіді. Типовим для українських статей є використання слів з абстрактно-узагальненим значенням, утворених за допомогою суфіксів –ність (відданість, народність, агресивність) та –изм/ізм (патріотизм, тероризм, націоналізм); вживання складних слів (національно-визвольний, військово-політичний, культурно-просвітницький) [15, с. 422–424]. Загалом, синтаксис матеріалу конструється інтенсивним використанням довгих складнопідрядних та складносурядних речень, дієприкметникових та дієприслівникових конструкцій. Поширене використання речень з пасивним станом і узагальнено-особових форм дієслова з семантикою інформативності.

Сам по собі процес перекладу – це не просто відтворення одиниць однієї мови іншою, адже відбувається своєрідне «перенесення» мови з однієї свідомості в іншу. Тому переклад також варто розглядати через призму моделі, яка бере до уваги учасників різних культурних спільнот.

Процес перекладу умовно можна поділити на два етапи. На першому

необхідно зрозуміти матеріал перекладу (когнітивну панораму світу, втілену в дискурсі), усвідомити його, проаналізувати та оцінити. Другий етап вимагає пошуку відповідних засобів вираження у мові перекладу, тому перекладацький процес передбачає проведення аналогій та визначення відносності між мовами оригіналу та перекладу. У випадку наявності деяких із характеристик тільки в одній з мов, переклад стає своєрідною стилістичною адаптацією: конкретні засоби викладу оригіналу замінюються мовними засобами, яких вимагає цей стиль у мові перекладу [7, с. 18–19, 46, с. 241].

Процес передачі інформації з однієї мови на іншу передбачає врахування двох типів змінних: того, що визначає, як мова функціонує у спільноті, в якій вона виникла; і того, який впливатиме на формування мови в спільноті цільової аудиторії. Необхідно застосувати конвергенційний підхід – оцінити ситуацію в кожній зі спільнот – оскільки переклад здійснюється в межах певного дискурсу. [37, с. 525–529, 60]. Він дозволяє адаптувати тексти статей до нових суспільних моделей, а також до різних культурних та мовних середовищ. В свою чергу певні перешкоди для перекладача створюють лексико-граматичні особливості будь-якої мови, адже він зобов'язаний відтворити мовні одиниці оригіналу в перекладі. Відповідно, виникає потреба використання лінгвістичного підходу. Але оскільки не існує універсальної черговості, неможливий і єдиний підхід до перекладацького процесу, адже крім об'єктивних знань і навичок перекладача, що здійснює переклад, залучаються і його суб'єктивні підходи [46, с. 240].

Лінгвістичний підхід концентрується на відтворенні тексту та його лексико-граматичних елементів, а конвергенційний, розподіляючи основний зміст, за основоположний принцип обирає «душу» повідомлення. Незважаючи на те, що протягом тривалого часу ці два підходи існували в опозиції, наразі доцільною є точка зору про їх доповнення одне одного [46, с. 240]. Хоча текст і створюється за допомогою лексико-граматичних мовних засобів, кожен його елемент опиняється у контексті як у певній єдності. Це не просто сукупність лексико-граматичних

засобів, це поняття ширше, ніж текст. Саме тому велику значущість має застосування в перекладі таких абстрактних формацій як ЛСП та ФСП.

Ідея семантичних полів є вдалим рішенням для слів та виразів, які мають досить чітко визначені пропозиційні значення, але не для всіх без виключення слів та виразів у мові. Мови тяжіють окреслювати тільки ті відмінності у значенні, які стосуються їх конкретного середовища, чи то історичного, політичного, культурного, суспільного, технологічного чи будь-якого іншого [31, с. 16]. Оскільки кожне семантичне поле має кілька семантичних груп з аналогічною структурою, можна припустити, що чим детальніше поле в мові оригіналу, тим більше воно відрізнятиметься від пов'язаних семантичних полів мови перекладу.

Існують дві основні області, в яких ЛСП та ФСП можуть бути корисними перекладачеві: 1) розуміння «значимості» слова в даній системі, 2) розробка стратегій вирішення проблеми нееквівалентності. Розуміючи різницю у структурі семантичних полів мов оригіналу та перекладу, перекладач має можливість оцінити значення конкретного елемента в групах ЛСП і ФСП [31, с. 17–18]. Якщо перекладач знає, які ще елементи входять до певної групи і як вони контрастують з елементом, обраним автором статті, можна оцінити значимість вибору письменника. Таким чином з'являється розуміння не тільки притаманних елементів відтінків значення, але і тих, які в ньому відсутні.

Специфіка другої області стосується польової структури ЛСП і ФСП. Семантичні поля побудовані ієрархічно, від загальніших до більш конкретних елементів. Очевидно, що будь-яке пропозиційне значення, яке має загальне слово, за потреби може стати частиною значення кожного з його гіпонімів, але в жодному разі не навпаки. Перекладачі часто стикаються з семантичними невідповідностями чи безеквівалентністю в мові перекладу, і можуть іноді маніпулювати цією особливістю семантичних полів задля зміни загального слова.

Спеціальна теорія перекладу описує різні форми стилістичної адаптації під час перекладу текстів, які належать до певного функціонального стилю. Така

адаптація обумовлена не тільки мовними відмінностями. У перекладі вона може бути необхідна для тих стилістичних особливостей, які одночасно присутні у схожих стилях мов оригіналу та перекладу.

Щоб досягти еквівалентності в експресивності двох статей, в перекладі необхідно використати відповідні прийоми збереження, ескалації або розрядки виразності, відповідно до вимог функціонального стилю мови перекладу. Емоційний вплив відтвореної статті на читача повинен віддзеркалювати той, який справляв на первинного реципієнта оригінальний текст [19, с. 255–259]. Іноді використання збіжних стилістичних прийомів у статті перекладу може знизити комунікативний ефект. В такому випадку використовуються засоби, які б дозволили зберегти жаданий рівень експресивності. Але в деяких випадках аналогічні стилістичні прийоми стають причиною емоційного перенавантаження тексту перекладу, тому перевага надається прийомам розрядки виразності. Крім того слід уникати копіювання українських засобів виразності та вдаватися, за можливості, до типових засобів англійської мови, які відображають її ідіоматичні аспекти [8, с. 123–124].

Стилістичні засоби та прийоми перекладу обираються безпосередньо перекладачем. Взявши за основу бажану комунікативну мету, Баранова С. В. ранжує їх за трьома напрямками [49, с. 60–61]: 1) збереження експресивного ефекту тексту оригіналу; 2) скорочення експресивності тексту оригіналу; 3) стилістична ідіоматичність перекладу. Перший тип включає в себе: а) заміну абстрактних іменників на конкретні; б) заміну латинських та грецьких запозичень на слова англо-саксонського походження, що входять до розмовної лексики; с) вербалізація віддієслівних іменників; d) дотримання правил семантичної частотності (обмежене використання в англійському тексті деяких категорій лексичних одиниць, заперечних чи пасивних конструкцій). До другого типу входять: а) скорочення кількості емоційно-забарвлених слів та їх заміна на нейтральні; б) компенсація; с) заміна риторичних запитань на нейтральні стверджувальні речення. Останній тип

передбачає застосування: а) алітерації; б) модальних кваліфікаторів; с) мейозису; d) конструкцій з подвійним запереченням; е) неасимільованих запозичень; f) метафор; g) синонімічних пар.

Отже, у процесі перекладу, крім зіставлення різних мовних систем, відбувається зіставлення різних культур. Зазвичай, статті ґрунтуються на специфічних рисах психології цільової аудиторії, доступному їй обсягу інформації, особливостях оточуючої соціально-культурної сфери. В процесі перекладу вектор статті змінюється на іншомовного реципієнта, який має інший обсяг фонових знань, тобто відбувається прагматична адаптація вихідного тексту статті. Один із ключових моментів полягає в тому, що для досягнення функціональної точності статті оригіналу в перекладі необхідно обрати в українській мові не лише лексико-граматичні та стилістичні відповідники деяких мовних знаків та їх значень, а й деякі просодичні засоби. Найбільші труднощі можуть виникнути при виборі еквівалентів для деяких контекстних значень і функцій лексико-граматичних одиниць або для культурно маркованих одиниць. Саме в таких ситуаціях доцільно користуватись феноменом ЛСП та ФСП, адже вони можуть надати перекладачеві практичні стратегії для роботи з безеквівалентністю в деяких текстах; на практиці показують важливість будь-якого вибору автора в певному контексті. Ці швидкозмінні та мінливі структури якнайкраще втілюють принцип мови в дії.

3.2 Функціональний підхід до навчання перекладу на матеріалі англомовних та україномовних медіа

Переклад статей передбачає співставлення, порівняння та зміну під час комунікації складових однієї мови елементами мови перекладу. Цей процес інколи називають масштабним лінгвістичним експериментом, адже, навіть розробивши певну стратегію та володіючи різноманітними перекладацькими техніками, перекладач не може гарантувати досягнення очікуваного результату [19, с. 18–19].

Велику роль в цьому грають кореляція мов оригіналу та перекладу, а також специфіка перекладацького завдання.

Вміння та навички перекладу формуються на основі роботи з вправами. Перекладацькі вміння можна також розвивати в процесі перекладу зв'язного тексту, але при цьому доведеться вирішувати відразу кілька перекладацьких завдань, що ускладнює процес. Тому краще дотримуватись принципу «від простого до складного» і починати з вправ, але в контексті певного текстового фрагменту. Такий підхід дає можливість зосередити увагу студентів на способах вирішення окремого перекладацького завдання і при цьому не забувати про дотримання функціонального підходу.

У даній роботі ми пропонуємо низку доперекладацьких та перекладацьких вправ, що мають на меті формування вмінь роботи з ЛСП та ФСП; розвиток критичного, дедуктивного, асоціативного та ситуативного мислення, креативного та творчого підходів до вирішення ситуації, навичок аналізу та синтезу; вивчення функціонального підходу до перекладацького процесу, лексико-граматичних особливостей англійської та української мов; поєднання двох вище зазначених аспектів під час перекладу статей. Крім того передбачається розвиток таких компетентностей: 1) перекладацької; 2) вербальної (створює можливість проявити всі форми комунікативних навичок); 3) соціокультурної (формує уявлення про культурні та соціальні особливості двох мов); 4) лінгвістичної (має справу із засвоєнням студентами лексичних одиниць, необхідних для закріплення мовленнєвих здібностей); 5) навчальної (відповідає за покращення навчальної діяльності що стосується оволодіння іноземною мовою).

Під час розробки викладених нижче завдань, ми керувались: методом кластерів, кейс-методом, методом контент-аналізу, технологією зміни стилістики тексту, технологією глосарію, майнд-мепінгом, методом роботи в групах та мінігрупах.

Завдання 1: порівняльний аналіз статей

Метод: робота в групах, контент-аналіз тексту, взаємонавчання, дискусія

Методичне забезпечення: статті українською (1) та англійською мовами

Зміст завдання: студенти діляться на дві групи, кожна з яких отримує дві статті: оригінал українською та адаптований переклад англійською. Обидві групи мають здійснити контент-аналіз статей, але перша зосереджується на пошуку та встановленні граматичних відмінностей і трансформацій, а друга – лексико-семантичних. Після завершення відведеного на аналіз часу студенти розбиваються на пари і діляться один з одним отриманою в процесі аналізу та дискусії інформацією, обговорюють почуте, роблять власні припущення чи доповнення. В кінці вправи студенти спільно складають перелік лексико-граматичних та функціональних особливостей англомовної та україномовної публіцистики. Метод взаємонавчання досить ефективний для опрацювання великих обсягів нового матеріалу. Студенти знають, що отримані знання їм доведеться передавати іншим (виступати в ролі «викладача»), тому вони більш сконцентровані та уважні, виокремлюють і запам'ятовують не лише ключову інформацію, а й деталі. Метод дискусії дозволяє висловити думку кожному бажаючому, обговорити кожен аспект та знайти відповіді на запитання. Такий конективістський підхід стимулює розвиток комунікативних навичок та формування вербальної компетентності.

Рекомендації щодо проведення: 1) наголосити, що всі учасники групи мають робити нотатки, адже потім вони будуть ділитись отриманою інформацією; 2) бажано, щоб записи учасників однієї групи були ідентичними та максимально вичерпними, оскільки тільки так всі студенти отримають однаковий обсяг матеріалу.

Завдання 2: опрацювання активного словника за принципом ЛСП та ФСП

Метод: навчальні картки, тест, знаходження відповідника, обговорення

Методичне забезпечення: платформи Quizzlet (6) та Kahoot (7), статті англійською (12) та українською (1) мовами.

Зміст завдання: викладач завчасно аналізує дві статті (англійською та українською мовами), формує два ЛСП та два ФСП. Для опрацювання ЛСП використовується платформа Quizzlet, для ФСП – Kahoot. Викладач називає ядра ЛСП, самі одиниці ЛСП та їх переклад студенти вивчають на Quizzlet за допомогою реверсних карток: на одній стороні зображене слово, на іншій – переклад. Під час ознайомлення майбутні перекладачі можуть пропонувати свої варіанти перекладу лексичної одиниці, у разі її полісемантичності, і мають їх аргументувати відштовхуючись від ядра ЛСП. Завдяки цьому відбуватиметься не стандартне заучування, а осмислення доцільності перекладацьких відповідників, тобто перехід від біхевіоризму до когнітивізму. Далі ці самі елементи ЛСП опрацюються методом «Знайти пару» на платформі Quizzlet. Він допоможе закріпити в пам'яті обрані відповідності, розвине уважність та швидкість реакції студентів.

Для опрацювання ФСП не лише вказуються їх ядра, але й описується наведена в статті ситуація, адже має місце застосування функціонального підходу. На платформі Kahoot викладач завчасно створює тест: для кожного елемента ФСП підбирає можливі варіанти перекладу та розподіляє таймінг так, щоб студенти встигли поверхнево їх проаналізувати (до 40 с). Після завершення тесту та оголошення результатів відбувається аналіз кожного елемента ФСП, перекладацького вибору студентів та його пояснення. Важливо обговорити врахування даного контексту під час їх рішення.

Рекомендації щодо проведення: 1) ЛСП бажано формувати з однорівневих елементів, а до ФСП включати як слова, так і словосполучення, ідіоми та фразеологізми (за наявності), метафори тощо. Це дозволить використовувати для перекладу ФСП не лише лексико-граматичні, а й ситуативні еквіваленти; 2) порядок елементів ЛСП та ФСП має відповідати їх польовій структурі – кожен наступний розташований далі від ядра. Таким чином студентам вдасться простежити нестабільність семантики лексики периферії відносно ядра, її менший зв'язок з ним, але більшу значимість для збереження конотації; 3) під час проходження тесту

варто наголосити, що важлива не швидкість виконання, а обґрунтованість вибору, адже після тесту окремо відбудуватиметься аналіз запропонованих еквівалентів.

Завдання 3: переклад статей на основі опрацьованих ЛСП та ФСП

Метод: робота в групах, експертна оцінка, обговорення

Методичне забезпечення: статті українською (1) та англійською (12) мовами

Зміст завдання: студенти об'єднуються у дві групи і отримують по одній статті. Кожній групі необхідно перекласти свою статтю, керуючись вивченими з попереднього завдання перекладами ЛСП та ФСП. По завершенню відведеного часу групи обмінюються статтями та аналізують переклади один одного: пропонують свої рішення, визначають неточності, перевіряють співвіднесеність одиниць перекладу з вивченими ЛСП і ФСП. Сформовані висновки озвучуються та обговорюються. В кінці вправи викладач запитує про складнощі, які виникали під час перекладу; чи важко було зберегти стилістику публіцистики певної мови; чи допомогло в цьому знання перекладу елементів ЛСП і ФСП. Такі завдання акцентують увагу на важливості не просто знати переклад слова, а вміти вірно його застосувати і трансформувати (за потреби); не лише використовувати відповідні граматичні конструкції та категорії, а й правильно їх замінювати в залежності від функціональних особливостей мови перекладу.

Рекомендації щодо проведення: треба наголосити на збереженні специфіки публіцистичного стилю мови перекладу.

Завдання 4: переклад статей з дотриманням норм мови перекладу

Метод: мінігрупи, зміна стилістики тексту

Методичне забезпечення: статті українською (1; 21) та англійською (14; 17) мовами

Зміст завдання: студенти об'єднуються в мінігрупи по троє. Кожна мінігрупа отримує окрему статтю українською або англійською мовою і повинна перекласти її, дотримуючись стилістичних та лексико-граматичних норм мови перекладу. Далі учасники виокремлюють ФСП статті оригіналу та перекладу. Після цього кожна

мінігрупа зачитує елементи обох ФСП, а завдання інших – визначити поле оригінальної статті. Наступний крок – це безпосереднє зачитування членами груп статей і їх перекладу (в довільному порядку). Завдання інших груп залишається незмінним – встановити оригінал. Якщо переклад статті та її ФСП здійснений правильно, то студентам має бути важко визначити оригінальний текст. Крім своєї основної мети – закріплення вивченого матеріалу – ця вправа підвищує рівень концентрації студентів, розвиває їх вербальну компетентність та навички сприймати інформацію на слух.

Рекомендації щодо проведення: 1) потрібно пам'ятати, що не лише правильний переклад, а й погане знання необхідного матеріалу може ускладнити процес ідентифікації. Тому перед початком варто ще раз запитати студентів про специфіку англійської та української публіцистики; 2) якщо на завершальному етапі студентам надто важко встановити оригінал, можна провести порівняльний аналіз двох перекладів: найбільш вдалого і найбільш очевидного. Таким чином студенти зможуть виявити сильні і слабкі місця як своїх перекладів, так і перекладів інших.

Завдання 5: формування ЛСП

Метод: робота в парах, «Random wheel», кейс-метод, майнд-меп

Методичне забезпечення: інструмент «Random wheel» (24)

Зміст завдання: студенти працюють в парах і за допомогою інструменту «Random wheel» обирають сполучення слів із запропонованих (наприклад, Україна – охорона здоров'я, Україна – міжнародні відносини, Україна – діаспора, Україна – культурна спадщина, Україна – правоохоронні органи, Україна – вибори). Після цього кожна пара дискутує між собою на дану тему, аналізують, наводять приклади (допускається використання Інтернет джерел). Така інтерпретація кейс-методу розвиває комунікативні здібності та креативне мислення, поєднує теорію з життєвим досвідом. В результаті студенти не лише ознайомляться з необхідною лексикою і термінологією, але й розширять свої знання з теми. Завдяки цьому

можна стверджувати про поєднання підходів конективізму та конструктивізму. Базуючись на результатах обговорення кожна пара створює майнд-меп – ЛСП з обраним сполученням слів в якості «ядра». Метод майнд-мепу дозволить розвивати як асоціативне, так і образне мислення студентів; полегшить пояснення та порівняння абстрактних понять через їх візуалізацію. По завершенню відведеного часу пари презентують свої ЛСП, пояснюють свій вибір елементів поля, порівнюють з одиницями інших ЛСП. Викладач просить студентів пояснити наявність схожих і відмінних елементів, звернути увагу на їх розташування в ЛСП і прокоментувати закономірність. Ця вправа розкриває абстрактну природу ЛСП, мінливість та залежність його якісного наповнення від контексту, дискурсу.

Рекомендації щодо проведення: 1) якщо студенти вперше самостійно формують ЛСП, варто пригадати його польову структуру, складові елементи та їх особливості. Також не буде зайвим нагадати, що кожна наступна одиниця переліку віртуально знаходиться ближче до периферії; 2) доцільно завчасно обговорити морфологічні та синтаксичні характеристики елементів ЛСП (які частини мови включати, чи додавати словосполучення, якщо «так» то які обмеження за розміром). Це створить загальну схему і дозволить пізніше простежити закономірність (або її відсутність) у всіх створених ЛСП.

Завдання 6: переклад статті та оформлення ЛСП і ФСП

Метод: мінігрупи, зміна стилістики тексту, лексико-семантичний аналіз тексту

Методичне забезпечення: статті англійською (6; 8; 9) або українською (2; 4; 21) мовою

Зміст завдання: студенти об'єднуються в мінігрупи по троє, кожна отримує власну статтю англійською або українською мовою, але всі вони межах одного дискурсу та близькі тематично. Членам групи необхідно перекласти статтю на українську/англійську мову з урахуванням стилістичних та лексико-граматичних норм мови перекладу, даної за замовченням ситуації та стилю (наприклад, 1)

розмовний, 2) офіційно-діловий, 3) науковий, 4) художній, 5) публіцистичний). Диференціація стилів дасть змогу студентам розширити лексичний склад свого словника, розвиватиме креативність, нестандартне мислення. Після завершення трансформацій кожній мінігрупі треба сформувавши ЛСП та ФСП перекладеного варіанта статті, презентувати їх та порівняти з полями інших груп. На заключному етапі відбувається обговорення схожих та відмінних одиниць ЛСП і ФСП, причин їх виникнення. Це завдання має на меті окреслити залежність ЛСП і ФСП не лише від дискурсу, а й стилістичного забарвлення, яке бажає цільова аудиторія.

Рекомендації щодо проведення: 1) можна вказати, що допускаються будь-які види трансформацій (наприклад, упущення чи додавання інформації), якщо їх виправдовує контекст і стилістика, і якщо вони не викривляють суть статті; 2) до початку завдання групам варто роздати картки з переліком характерних рис і вимог до кожного стилю. З сильними групами можна прибрати з кожного переліку опис одного стилю і відповідно розділити картки між мінігрупами.

Завдання 7: формування ЛСП на основі відеофрагменту

Метод: робота в парах, кластер, контент-аналіз відео, карусель

Методичне забезпечення: відеоматеріали з україномовних та англomовних медіа

Зміст завдання: студенти діляться на пари, кожна отримує відео з новинами українських чи англomовних медіа (наприклад, BBC, Euronews, CNN (5), Fox, Hromadske, ТСН (2)) з висвітленням певної ситуації (наприклад, міжнародні переговори, вибори, свято, мітинг, соціальні новини, концерт/виставка). Пара між собою обговорює побачене, аналізує новину та манеру її подання, а потім за допомогою методу кластера розробляє власне ЛСП, не вказуючи при цьому його ядра та не вживаючи спільнокореневих із ним слів. Пари по черзі обмінюються ЛСП, перекладають їх елементи та визначають для себе можливі ядра. По завершенню кола студенти зачитують елементи ЛСП, а інші – пропонують свої переклади, ймовірні ядра та аргументують таке рішення. В підсумку обговорити, чи

проявлялась політика каналів у даних новинах і як саме. Це завдання спрямоване на розвиток аналітичних здібностей, індуктивного мислення, здатності критично сприймати інформацію. Крім того, студенти тренуються формувати та перекладати ЛСП, розширюють словниковий запас та закріплюють вивчену термінологію. Теоретичний матеріал поєднується з життєвими ситуаціями і власним досвідом, тим самим проводиться аналогія з підходом конструктивізму.

Рекомендації щодо проведення: 1) перед переглядом відео обговорити зі студентами політику обраних медіа: які новини транслюють, в якому світлі зображують ті чи інші аспекти, чи підтримують опосередковано якісь партії, в чому це проявляється. Після цього студентам буде легше аналізувати матеріал і вони зможуть правильно сформулювати ЛСП; 2) у разі формування детальних ЛСП можна запропонувати студентам визначити не лише ядро, але й джерело (канал) новин.

Завдання 8: ситуативний переклад речень

Метод: перекладацькі трансформації

Методичне забезпечення: речення з україномовних (1; 2) та англійських статей (14; 17)

Зміст завдання: викладач зачитує студентам речення українською та англійською мовами. Кожне з них студенти мають перекласти, застосовуючи перекладацькі трансформації відповідного функціонального стилю дискурсу мови перекладу. Дозволяється користуватися словниками та Інтернет ресурсами, але тільки для пошуку окремих слів. Трансформовані речення зачитуються з коментуванням і поясненням перекладацьких рішень. Студенти порівнюють свої переклади та визначають найкреативніший, найбільш точний тощо. Завдяки цьому завданню студенти розвивають креативність, творче мислення, вдаються до нестандартних перекладацьких рішень.

Рекомендації щодо проведення: 1) зазначити, що вид трансформацій може бути будь-яким, поки він не порушує сенс речення; 2) запропонувати студентам

вигадати для речень різні контексти або обрати інше стилістичне забарвлення і дотримуватись їх під час перекладу.

Завдання 9: переклад-трансформація статті для різних видань

Метод: робота в парах, лексико-семантичний аналіз тексту, «Вікі»-метод, експертна оцінка.

Методичне забезпечення: статті українською та англійською мовами, посилання на електронні варіанти видань.

Зміст завдання: студенти діляться на пари, кожна з яких отримує статтю українською чи англійською мовами та назвою видання або медіа ресурсу для якого здійснюється переклад (наприклад, The Guardian (14), The Washington Post (17), New Pathway (12), CNN (5), День (1), Українське слово (21), Вісті, ТСН (2)). Перший студент перекладає статтю з дотриманням норм мови перекладу та функціональних особливостей встановленої ситуації, формує ЛСП перекладеної статті. Другий студент в цей час знайомиться з оригіналом статті, робить її лексико-семантичний аналіз, виокремлює ЛСП, шукає в мережі Інтернет інформацію стосовно даного видання чи медіа ресурсу. Завдання першого студента: порівняти два ЛСП, знайти відмінні елементи (якщо будуть) та пояснити причину їх виникнення. Таким чином акцентується увага на абстрактності поняття ЛСП, мінливості його складу та залежності від зовнішніх чинників і контексту. Другий студент виступає в якості «експерта» та порівнює оригінал і переклад статті, встановлює перекладацькі неточності, невідповідності стилю мови перекладу чи ідейному спрямуванню видання або медіа ресурсу. У разі подібних зауважень, другий студент може запропонувати своє рішення. Під час аналізу студенти безпосередньо зіштовхуються зі складнощами функціонального підходу, шукають шляхи їх подолання, усвідомлюють перспективи застосування цього напрямку в перекладацькій діяльності.

Рекомендації щодо проведення: 1) обрана стаття має бути максимально нейтральною стилістично, без яскраво вираженого авторського стилю. У цьому

випадку вдасться простежити контраст ЛСП та статті оригіналу і перекладу відповідно. 2) першому студентові варто надати перелік важливих фактів про видання та його характеристику, які стануть при нагоді під час перекладу; другому студентові достатньо вказати назву видання та посилання з корисною інформацією про нього.

Завдання 10: складання глосарію

Метод: робота в парах, контент-аналіз тексту, технологія глосаріїв, експертна оцінка

Методичне забезпечення: статті українською мовою (1; 2; 21)

Зміст завдання: студенти об'єднуються в пари, кожна з яких отримує статтю українською мовою до якої необхідно скласти глосарій. Для цього їм треба проаналізувати текст, сформувані ЛСП (тобто встановити ядро, елементи приадресної зони, лексику периферії) та виокремити потенційно складну для перекладу лексику. Далі студентам треба перекласти елементи ЛСП, підібрати до них синоніми (де це можливо), для потенційно складної лексики знайти переклад і тлумачення мовою перекладу. Таким чином студенти вдосконалюють свої лінгвістичну та навчальну компетентності. По завершенню пари обмінюються статтями і глосаріями, перекладають отримані статті з використанням глосаріїв та приміток. Пари зачитують свої переклади, коментують перекладацькі рішення, а «пара-експерт» дає свою оцінку, робить зауваження. Під час обговорення викладач з'ясовує, чи допомогли глосарії та примітки під час перекладу, чи вдалося стандартизувати термінологію та дотримуватись функціональних особливостей дискурсу мови перекладу, що стало причиною цього. Тобто викладач спонукає студентів до розуміння, що глосарії не просто слугують джерелом інформації, але й покращують якість перекладу, дозволяють уникнути перекладацьких неточностей чи невідповідностей.

Рекомендації щодо проведення: зазначити, що складними для перекладу елементами можуть бути і граматичні конструкції, і стилістичні особливості. За

потреби студенти можуть робити примітки, схеми чи рисунки з поясненням подібних елементів мовою перекладу.

Отже, функціоналізм в перекладі передбачає комплексний підхід до аналізу тексту, необхідність враховувати ситуацію та зовнішні фактори, контекстуальність семантичного навантаження лексичних одиниць, можливу мінливість безпосередньо лексичного складу тексту оригіналу в перекладі заради збереження його прагматики. У зв'язку з цим студенти-перекладачі повинні не просто вміти використовувати типові перекладацькі трансформації. Їм необхідно розвинути вміння працювати з даними та конструювати власні ЛСП та ФСП, сформувати навички адаптування тексту (у нашому випадку – статті) згідно з вимогами конкретного функціонального стилю та ситуації мови перекладу. Досягнення цих цілей передбачає систематичне виконання перекладацьких вправ, головною умовою яких є робота з ЛСП та ФСП обох мов.

ВИСНОВКИ

Отже, соціолінгвістика – це напрямок мовознавчої науки, який досліджує функціонування мов у нерозривній єдності з суспільними явищами. Вона вивчає вплив мови на існування та розвиток соціуму, а також моделює наслідки різних суспільних та культурних явищ на мову. Однією з головних особливостей соціолінгвістики є її взаємодія з реальними людьми, як джерелом мовних виражень, а не з ідеальною мовною структурою. Функціональна ж лінгвістика проявляє функціональність як всередині мови, так і в межах суспільства. Її можна охарактеризувати як «прикладну» теорію, адже вона має потенціал вирішувати проблеми, що виникають у спільнотах у всьому світі. Одним із видів такої взаємодії є функціонування публіцистичного дискурсу, основним завданням якого є здійснення впливу. Навіть надмірність клішованих і стереотипованих мовних зворотів та мовленнєвих структур не заважає публіцистиці слугувати джерелом нетипових лексичних сполук та семантичних об'єднань. Саме тому в контексті публіцистичного дискурсу одні й ті самі елементи ЛСП та ФСП набувають нової інтенції та прагматики, залежно від цілей повідомлення.

Поняття ЛСП об'єднує не тільки поодинокі мовні елементи на основі загальної інтегральної ознаки, а й лексичні парадигми різного рівня та обсягу. Можна зробити висновок про подвійність організації лексико-семантичного поля: ядро-периферійна структура поля екстраполюється на його складові — лексико-семантичні групи. Таким чином, кожна одиниця поля посідає відповідну позицію у всьому парадигматичному комплексі. У свою чергу ФСП – це безпосередня мовна даність, яка знаходиться на поверхні мови, на рівні безпосереднього спостереження, і одночасно є виразом глибинної мовної структури, що ґрунтується на загальномовних поняттях. Структурними елементами семантичних полів є ядро, мікрополя та периферія. В контексті публіцистичного дискурсу елементи цієї

складної системи виконують від експлікаційних до імплікаційних функцій, що реалізуються через певне змістовне наповнення статті відповідно до інтенції автора.

Аналізуючи результати проведеного дослідження можна стверджувати, що атрибутивні елементи лексико-семантичного поля «Україна» у виданні «New pathway» мають на меті викликати у читача, зокрема в україно-канадської діаспори, прагнення налагоджувати та підтримувати зв'язки зі своєю етнічною батьківщиною. Семантичне навантаження більшості лексем у контексті статей видання набуває наразі нового прагматичного потенціалу – вони апелюють до національних цінностей, пробуджують почуття патріотизму, викликають стурбованість долею громадян України, про що свідчить кількісний аналіз лексико-семантичного наповнення публікацій. Через територіальну віддаленість та фактичне незнання внутрішніх політичних та суспільних проблем українського населення, акцент статей робиться за зовнішньо-політичній діяльності України та врегулювання нею конфлікту зі східним сусідом. Завдяки вдалому виборі та ситуативному вживанні атрибутивних конструкцій, Україна зображується в якомога кращому ракурсі. Стиль написання статей в газеті залишається нейтральним, без різких атрибутивних характеристик чи критики, що пояснюється специфікою англомовної публіцистики. Незважаючи на те, що лексичні одиниці поля не вирізняються емоційною забарвленістю, розуміння соціальної структури спільноти адресата, його історії та культурних особливостей все ж дозволяє адресанту досягти встановленої комунікативної мети.

Звертаючись до методологічного розділу роботи, варто підкреслити, що основне завдання перекладу публіцистичного тексту – донести до читача його зміст у більш зрозумілій та звичній формі. Через це виникають підстави для підвищення емоційності чи метафоричних включень з оцінним змістом. Виконання перекладацького завдання передбачає врахування жанрово-стилістичної форми мови перекладу і не припускає передачу лише логічного змісту, вираженого мовою оригіналу. Структура українського речення в перекладі відрізняється від структури

англійського. В ньому інший порядок слів, часто інакше розташовані самі речення, а частини мови в англійському реченні можуть передаватись відповідно іншими українськими частинами мови. Все це пояснює широке використання не лише лексико-стилістичних, але й граматичних трансформацій під час перекладу публіцистичних текстів.

Функціоналізм в перекладі передбачає комплексний підхід до аналізу тексту, необхідність враховувати ситуацію та зовнішні фактори, контекстуальність семантичного навантаження лексичних одиниць, можливу мінливість безпосередньо лексичного складу тексту оригіналу в перекладі заради збереження його прагматики. У зв'язку з цим студенти-перекладачі повинні не просто вміти використовувати типові перекладацькі трансформації. Їм необхідно розвинути вміння працювати з даними та конструювати власні ЛСП та ЛФП, сформувати навички адаптування тексту (у нашому випадку – статті) згідно з вимогами конкретного функціонального стилю та ситуації мови перекладу.

Я, Кучерук Олександра Олександрівна, своїм підписом засвідчую, що моя науково-дослідна робота «Соціолінгвальне значення лексико-семантичного поля «Україна» в англомовних та україномовних медіа» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Підпис

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьева Л. Лексико-семантическое поле как лингвистическая единица. URL : <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/4823/1/Larisa%20Afanasieva.pdf> (дата звернення: 15.05.2021).
2. Білозір О. С. Проблема функціонально-семантичного поля фазовості у лінгвістиці. *Молодий вчений. Серія «Філологічні науки»*. № 5 (57). 2018. С. 102–106.
3. Близнюк К. Лексико-семантичне поле як фрагмент мовної картини світу (на матеріалі семантичного мікрополя «courage» в англійській мові). *Мова і культура*. Вип. 20 (188). Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. С. 52–58.
4. Близнюк К. Р. Лексико-семантичне поле «патріотизм» в українській, англійській і польській мовах : дис. канд. філол. наук : 10.02.17. Вінниця, 2019. 263 с.
5. Божко Я. Ю. Соціолінгвістичний аспект сленгової лексики американського варіанту англійської мови. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки*. Вип. 14. Бердянськ, 2017. С. 15–20.
6. Бондарко А. В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. URL : <https://docs.google.com/document/d/1L61wZcn0t7LEE6gGcmPhlqUF4CJ7ykZIRBCOeWOg9KU/edit> (дата звернення: 28.11.2021).
7. Брянська А. Ю. Концептуальний простір сучасного англомовного медіатексту та компесаторні засоби перекладу. *Актуальні проблеми сучасної транслятології, лінгвокраїнознавства та теорії міжкультурної комунікації* : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, м. Вінниця, 3 жовтня 2019 р. / редкол. : Замкова Н. Л., Мартинова Л. Б., Іваницька Н. Б. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2019. С. 15–20.
8. Васильєва Е. Особливості передачі змісту україномовних публіцистичних статей англійською мовою, *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: «Філологія»*. Вип 2. 2010, С. 121–127.

9. Восточнославянская филология. Языкознание : сб. науч. тр. / редкол. : С.А. Кочетова и др. Горловка : Изд-во ОО ВПО «ГИИЯ», 2016. 256 с.
10. Гаврилук І. О. Мас-медійний дискурс: змістові, структурні та функціональні особливості. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 10(1). Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2016. С. 110–117.
11. Гешко Н. Лексико-семантичне поле як системно структурне утворення та методи його дослідження. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. Буков. держ. мед. ун-т, Сучас. ун-т ім. Штефана Великого. Чернівці : БДМУ, 2014. С. 73–78.
12. Дашкова К. В. Поняття «лексико-семантичне поле» і його структура. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Вип. 33. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 56–60.
13. Желтухина М. Р. О содержании дискурса масс-медиа. *Вісник Луганського пед. університету ім. Т. Шевченка. Серія: «Філологічні науки»*. Вип. 11(128). Луганськ, 2007. С. 27–40.
14. Кобякова И. К., Швачко С. А. Введение в сравнительную типологию номинативных и коммуникативных единиц английского, русского и украинского языков : учеб. пос. Сумы : Сумской государственной университет, 2017. 199 с.
15. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підруч. Вінниця : Нова Книга, 2017. 448 с.
16. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство*. № 4–5. 2007. С. 13–19.
17. Красовська Г., Сухомлинов О., Сигеда П. Соціолінгвістичний компендіум. Київ : Талком, 2020. 336 с.
18. Кухар Н., Мошноріз М. Теорія функціональної граматики О. В. Бондарка. *Лінгвістичне портретування сучасного соціуму* : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Вінниця, 26–27 листопада 2015 р. / редкол. : Слободинська Т. С., Павликівська Н. М., Іваницька Н. Л. та ін. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2016. С. 45–53.

19. Кушнір О.В. Публіцистичні англомовні тексти: перекладацький аспект. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих* : збірник наукових праць VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Вінниця, 26 квітня 2018 р. / редкол. : Замкова Н. Л., Мартинова Л. Б., Власенко В. В. Вінниця : Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ. 2018. С. 252–259.
20. Лютянська Н. І. Мас-медійний дискурс: типологічні та структурно-організаційні особливості. *Наукові записки. Сер. : Філологічні науки*. Ніжин : Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя, 2014. С. 136–141.
21. Новосілець О. В. Особливості англомовної публіцистики. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки*. Вип. 15. Бердянськ, 2018. С. 93–100.
22. Овсянко О. Л. Модифікації англомовних прислів'їв у світлі синергетичної парадигми : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2020. 313 с.
23. Омельчук Ю. О. Псевдоновини як жанр сучасного англомовного медіадискурсу: лінгвокогнітивний, комунікативно-прагматичний параметри : дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2018. 230 с.
24. Павлишенко О. А. Квантитативні характеристики лексико-семантичних полів дієслова в авторських текстах англомовної художньої літератури : дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2017. 211 с.
25. Політологія, філософія, соціологія: контури міждисциплінарного перетину : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 15–16 жовтня 2015 р. / за загальною редакцією д.політ.н., професора Д.В. Яковлева. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. 192 с. С. 361–366.
26. Сковронська І. Ю. Українська еміграційна преса США і Канади як чинник утвердження української державності. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». Вип. 850. Львів, 2016.

27. Смерчинська О. В. Функціонально-семантичне поле граничності дії в німецькій та українській мовах : дис. канд. філол. наук : 10.02.17. Львів, 2019. 330 с.
28. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали дев'ятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників, м. Суми, 15–16 квітня 2021 р. / уклад. М. М. Набок. Суми : Сумський державний університет, 2021. 496 с.
29. Шепель Ю. Медіа-дискурс як засіб маніпулятивного впливу на читача. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Вип. 3. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2017. С. 302–307.
30. Almurashi W. A. An Introduction to Halliday's Systemic Functional Linguistics. *Journal for the Study of English Linguistics*. Vol. 4, No. 1. 2016. P. 70–80.
31. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. New York : Routledge, 2018. 390 p.
32. Banks D. A Systemic Functional Grammar of English: A Simple Introduction. New York : Routledge, 2019. 136 p.
33. Bartlett T., O'Grady G. The Routledge Handbook of Systemic Functional Linguistics. New York : Routledge, 2017. 706 p.
34. Bednarek M., Caple H. The Discourse of News Values: How News Organizations Create Newsworthiness. Oxford : Oxford University Press, 2017. 320 p.
35. Briones R. R. Textual Analysis through Systemic Functional Linguistics. *Journal of English Language Teaching and Linguistics (JELTL)*. Vol. 1, No. 1. 2016. P. 109–144.
36. Broersma M. Journalism as performative discourse: The Importance of Form and Style in Journalism. P. 15–35 URL : https://www.rug.nl/staff/m.j.broersma/broersma_journalismasperformativediscourse.pdf (дата звернення: 15.05.2021).
37. Conway K. What is the role of culture in news translation? A materialist approach. *Perspectives. Studies in Translatology*. Vol. 23. No. 4. New York : Routledge, 2015. P. 521–535.
38. Danesi M. Language, Society, and New Media: Sociolinguistics Today. NY : Routledge, 2016. 293 p.

39. Dijk T. van Discourse and Power. NY: Cambridge University Press, 2008. 308 p.
40. Dijk T. van The mutual relevance of journalism studies and discourse studies. *Journalism and Discourse Studies*. Vol. 1, P. 2–5. URL : <https://orca.cf.ac.uk/70683/1/s%20allan%20in%20jds.pdf> (дата звернення: 15.05.2021).
41. Ehlich K. Sprache und sprachliches Handeln: Band 1: Pragmatik und Sprachtheorie. Band 2: Prozeduren des sprachlichen Handelns. Band 3: Diskurs–Narration–Text–Schrift. Berlin : Walter de Gruyter, 2007. 170 S.
42. Fishman, J. Preface. *Advances in the Sociology of Language* No. 1. Paris : The Hage, 1974.
43. Geeraerts D. *Theories of Lexical Semantics*. Oxford, NY : Oxford University Press, 2010. 362 p.
44. Holovashchenko Yu. S. Connotation of lexical semantic field in author’s literary text. International scientific and practical conference «*Challenges of philological sciences, intercultural communication and translation studies in Ukraine and EU countries*», Venice, October 30–31 2020. Venice : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020 P. 117–120.
45. Hymes D. The Scope of Sociolinguistics. *International Journal of the Sociology of Language* No. 263. Berlin : De Gruyter Mouton, 2020. P. 67–76
46. Isgandarova A. R. Role of translation in the study of lexis-grammatical aspects of discourse. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія «Філологія, педагогіка, психологія»*. Вип. 36. 2018. С. 238–244.
47. Jumakulova G. Z. Linguistic aspects of publicistic style in the global network. URL : https://docs.google.com/document/d/1VAG6CMMpeLA0zN8sKbC1zAIsNBsB_хoNKEISdnuhb54/edit (дата звернення: 28.11.2021)
48. Kondrashov O., Haladzhun Z. Winnipeg Media Through the Prism of Canada Ukrainian Diaspora Media. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Журналістські науки». Вип. 4. Львів, 2020. С. 47–52.
49. Methodological instructions for practical work on the subject “Practice of Translation from the Foreign (English) Language” / compiler S. V. Baranova. Sumy : Sumy State University, 2015. 79 p.

50. Meyerhoff M. *Introducing Sociolinguistics*. NY : Routledge, 2019. 400 p.
51. Nedashkivska T., Kushmar L. Associative Way from Perception to Understanding: Associative Field vs Lexical-Semantic Field. *Journal of Modern Education Review*. Vol. 7, No. 1. Academic Star Publishing Company, 2017. P. 44–50.
52. Nehrych N. Functional semantic field of “Praise” in W. Shakespeare’s discourse. URL : http://www.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/web13/pdf/2011_3/Natalia_Nehrych.pdf (дата звернення 28.11.2021).
53. *New horizons of philological science : collective monograph / ed. by R. Djakons, D. Djakons, T. Odinkova*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”. 2021. 424 p.
54. Online newspaper “New Pathway”. URL : <https://www.newpathway.ca/> (дата звернення: 15.05.2021).
55. Oparina K. Das Lexisch-Semantische Feld als Verbalisierungsmittel des auktorialen Weltbilds im schöngestigen Text. *The scientific heritage*. 2020, S. 28–30.
56. *Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science”, Sofia, 16–18 October 2019 / ed. by Komarytsky M.L*. Sofia : Publishing House “ACCENT”, 2019. 459 p.
57. Reynolds Ch. Building Theory From Media Ideology: Coding for Power in Journalistic Discourse. *Journal of Communication Inquiry*. Vol. 43(1). SAGE Publishing, 2019. P. 47–69.
58. Sahmeni E., Afifah N. Using Critical Discourse Analysis (CDA) in Media Discourse Studies: Unmask the Mass Media. *Journal of Research and Innovation in Language*, Vol. 1. Universitas Lancang Kuning, 2019. P. 39–45.
59. Tregubchak A.V. concept and basic characteristics of the functional semantic field of comparison. URL : <https://docs.google.com/document/d/1B0yzQtNEk7B7cy1WjTW8VOUiuRCRMK1g6tYdUgDMe9o/edit> (дата звернення: 28.11.2021).
60. Valdeón R. A. Journalistic translation research goes global: theoretical and methodological considerations five years on. *Perspectives. Studies in Translatology*. Vol. 28. No. 3. New York : Routledge, 2020. P. 325–338.
61. Vasylenko O., Halkina J. Phenomenon of the syntactic subordinacy in the English-language publicistic discourse and issues of its translation into Ukrainian. *Молодь в*

контексті міжкультурної комунікації : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених, м. Дніпро, 30 березня 2017 р. Dnipro : Alfred Nobel University, 2017. С. 45–50.

62. Yemelianova O. V., Maga T. M. Political phraseology and features of its translation in modern english journalistic discourse. *Філологічні трактати*. Т. 11. Суми : Сумський державний університет, 2019. С. 26–33.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

63. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Karavanskyu_Sviatoslav/Praktychnyi_slovnyk_synonimiv_ukrainskoi_movy_5-te_vyd_2014 (дата звернення: 28.11.2021).

64. Онлайн-збірник словників «Словник.ua.». URL : <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення: 15.05.2021).

65. Словник синонімів. Офіційний сайт української мови. URL : https://ukrainskamova.com/publ/slovnik_synonimiv/21 (дата звернення: 28.11.2021).

66. Словник української мови online. Томи 1–11. URL : <https://sum20ua.com/> (дата звернення: 15.05.2021).

67. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). Академія наук України. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 15.05.2021).

68. Cambridge Dictionary: English Thesaurus. URL : <https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/> (дата звернення: 15.05.2021).

69. Collins English Thesaurus. URL : <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus> (дата звернення: 15.05.2021).

70. Macmillan Dictionary Online. URL : <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 15.05.2021).

71. Merriam-Webster's Dictionaries. URL : <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 28.11.2021).

72. Oxford Learner's Dictionaries. URL : <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 28.11.2021).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Архівні матеріали газети «День». URL : <https://day.kyiv.ua/uk/archivenewspaper> (дата звернення: 28.11.2021).
2. ТСН: секція «Україна». URL : <https://tsn.ua/ukrayina> (дата звернення: 28.11.2021).
3. Can we do Better?: Erasure and Myths of Ukrainian-Indigenous Relations in Canada with Leah Hrycun. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/event/can-we-do-better-erasure-and-myths-of-ukrainian-indigenous-relations-in-canada-with-leah-hrycun/> (дата звернення: 15.05.2021).
4. Canada should take the lead in aiding Ukraine's path to NATO. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/canada-should-take-the-lead-in-aiding-ukraines-path-to-nato/> (дата звернення: 15.05.2021).
5. CNN (US Edition): section "Ukraine". URL : <https://us.cnn.com/search?q=ukraine&size=10&sort=newest> (дата звернення: 28.11.2021).
6. Flashcards application "Quizlet". URL : <https://quizlet.com> (дата звернення: 28.11.2021).
7. Game-based learning platform "Kahoot!". URL : <https://kahoot.com> (дата звернення: 28.11.2021).
8. Get tough with Putin. An Open Letter to Parliament. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/get-tough-with-putin-an-open-letter-to-parliament/> (дата звернення: 15.05.2021).

9. Kuleba urges sectoral sanctions against Moscow. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/kuleba-urges-sectoral-sanctions-against-moscow/> (дата звернення: 15.05.2021).
10. Marking the 35th anniversary of Chernobyl. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/marking-the-35th-anniversary-of-chernobyl/> (дата звернення: 15.05.2021).
11. New branches for Dzherelo in Lviv. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/new-branches-for-dzherelo-in-lviv/> (дата звернення: 15.05.2021).
12. Online newspaper "New Pathway". URL : <https://www.newpathway.ca/> (дата звернення: 28.11.2021).
13. Putin must not be allowed to run rampant over Ukraine. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/putin-must-not-be-allowed-to-run-rampant-over-ukraine/> (дата звернення: 15.05.2021).
14. The Guardian: section "Ukraine". URL : <https://www.theguardian.com/world/ukraine> (дата звернення: 28.11.2021).
15. The Psycho-ology of Putin. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/the-psycho-ology-of-putin/> (дата звернення: 15.05.2021).
16. The Ukrainian garden. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/the-ukrainian-garden/> (дата звернення: 15.05.2021).
17. The Washington Post (UK Edition): section "Ukraine". URL : <https://www.washingtonpost.com/search?query=Ukraine&facets=%7B%22time%22%3A%22all%22%2C%22sort%22%3A%22relevancy%22%2C%22section%22%3A%5B%5D%2C%22author%22%3A%5B%5D%7D> (дата звернення: 28.11.2021).
18. Threads That Connect project to focus on. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/threads-that-connect-project-to-focus-on/> (дата звернення: 15.05.2021).

19. UCU weathers COVID-19 to keep its top status among Ukrainian Canadian credit unions. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/ucu-weathers-covid-19-to-keep-its-top-status-among-ukrainian-canadian-credit-unions/> (дата звернення: 15.05.2021).
20. Ukraine hopes Mobility Working Group can lead to visa-free regime. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/ukraine-hopes-mobility-working-group-can-lead-to-visa-free-regime/> (дата звернення: 15.05.2021).
21. Ukrainian Weekly Newspaper "Українське слово". URL : <https://www.ukrslovo.net> (дата звернення: 28.11.2021).
22. Ukrainian-Canadian community members get COVID-19 vaccine questions answered during town hall hosted by UCC and 19 to Zero. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/ukrainian-canadian-community-members-get-covid-19-vaccine-questions-answered-during-town-hall-hosted-by-ucc-and-19-to-zero/> (дата звернення: 15.05.2021).
23. Virtual 'Mega Social' event unites Ukrainian post-secondary students across Canada. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/virtual-mega-social-event-unites-ukrainian-post-secondary-students-across-canada/> (дата звернення: 15.05.2021).
24. Wheel spinner. URL : <https://wheelofnames.com> (дата звернення: 28.11.2021).
25. Zelenskyu asks Trudeau to help Ukraine clear path to NATO. *Online newspaper "New Pathway"*. URL : <https://www.newpathway.ca/zelenskyu-asks-trudeau-to-help-ukraine-clear-path-to-nato/> (дата звернення: 15.05.2021).

